

ALTORIŲ ŠEŠĖLY

Romanas

[Ištraukos]

XIX

Atsitiesęs po to nevykusio bandymo, atsigavęs pavasario gamta, pasitikėjęs tik savo pačio pajėgomis, Vasaris tapo žymiai drąsesnis ir griežtesnis. Dabar jis nebuvo vien klusnus kilų valios vykintojas, bet ir pats stengdavosi įvertinti padėtį ir reikalą. Jis nesivaržė kartais ir gana aštriai atsiliepti apie savo vyresnybę. Vieną kartą, jau visai atšilus ir išdžiūvus, berods birželio mėn. pradžioj, per ketvirtadienio vaikščiojimą juos nuvedė į miškelį, kurį jie visi labai mėgo. Čia vieni mušdavo sviedinį, kiti prasimanydavo kitokių žaidimų, o dar kiti, susidarę jaukią kompaniją, kur nors nuošaliau susisėsdavo, suguldavo ir kalbėdavosi ligi patėjimo namo. Tą kartą susimetė visai patikimi žmonės, daugiausia „Šviesos“ nariai: Jonelaitis, Kasaitis, Eigulis, Vasaris ir dar pora kitų. Netrukus kalba užkliuvo už aktualios tuo metu temos – naujo profesoriaus, kunigo Vingelevičiaus.

– Vyručiai! – sušuko Eigulis, – ar girdėjote, kad šiandien Vingelevičius antrame kurse vėl papiktino klierikus?

– Ar vėl anekdotą papasakojo?

– Ne, dar geriau. Įsivaizduokit, kad iššaukęs vieną kuklų klierikėlį, prisipyręs ėmė klausti, kuo skiriasi višta nuo gaidžio savo esme ir prigimtimi...

Visi pasileido juokais, paskui, kuris ką žinodamas, ėmė pasakoti ir kartoti naujo profesoriaus netaktiškus išsišokimus ir anekdotus, kuriais tas iš tiesų piktino jaunesnius. Kai kurie stebėjosi, kaip jis pakliuvo į profesorius, nes lig šiol, rodos, buvo tik paprastas, nieku nepasižymėjęs vikaras.

– Pasižymėjo tu, – aiškino Vasaris, – kad puikiai proferansą žaidžia, o vikaru buvo rektoriaus parapijoj. Rektoriui prireikė partnerio, štai ir pasikvietė profesoriauti.

Šitas aiškinimas nebuvo Vasario prasimanymas, bet iš miesto į seminariją prasiskverbusi visuomenės nuomonė.

Bet vienas skeptiškai paabejojo:

– Argi jau taip ir žaidžia?..

– Kad žaidžia, tai dar nedidelė bėda, bet kad tokį Vingelevičių čia atgabeno, tai jau negerai. Pagaliau, ne vienas Vingelevičius toks...

– Na jau neperdėk, – įsikišo Jonelaitis, – tokio cinizmo viešai dar niekas kitas lig šiol neparodė.

– Tiesa, cinizmo neparodė, – sutiko Vasaris, bet tik žodžiais.

Jis žinojo, kad kitas jų profesorius vos paneša savo fanaberiją ir yra žinomas kaip didelis dabita, trečias mėgsta pasisukinėti apie dailiąją lytį, ketvirtas... bet ką čia visų supaisysi! Vasaris jau žinojo ir tai, kad tikrai pavyzdingų kunigų, *kapłanów według serca Chrystusowego*^{*}, kaip sakydavo mokydamas juos Mazurkovskis, iš tiesų yra nedaug.

Draugai tuo tarpu jau pradėjo kedenti patį Mazurkovskį, kuris, dėstydamas dogmatinę, mėgdavo kalbėti su dideliu aplombu, kaip puikus dalyko žinovas, tuo tarpu nuolatos „traukdavo“ iš knygos,

* Kunigų pagal Jėzaus širdį.

neva nekaltai žiūrėdamas į praskėstus savo rankos pirštus.

Vasaris, matydamas savo viršininų ydas, dabar jau nelabai piktinosi.

– Jie sau, mes sau, – mąstydamas jisai. – Jie yra arba lenkai, arba senosios kartos žmonės, prasikortavę, prasigėrę, suponėję, nutautę, arba karjeristai, kuriems, be savo asmens, joki kitoki idealai nerūpi. Su jais baigta. Mes turime žiūrėti, kad jaunoji karta neitų jų pramintais keliais. Mes turime saugoti savo idealus ir jų siekti.

Taip mąstydamas, jisai turėdavo galvoj pirmiausia „Šviesos“ būrelio narius ir jų darbo programą.

Dvasinis atsiskyrimas nuo seminarijos bendruomenės, kurį dabar dar gyviau pajuto klierikas Vasaris, skatino jo pasiryžimą dirbti, norint ir kokios būtų kliūtys, bet kartu jam buvo ir skaudu. Jisai, į kurį seminarijos vyresnybė žiūrėjo dabar visai palankiai, jautėsi seminarijoje tarsi koks našlaitis.

Anksčiau jis, tiesa, taip pat nebuvo visai sutapęs su šitos įstaigos dvasia, bet taip skaudžiai to neatjautė, kadangi to sutapimo nebuvo ieškojęs nė norėjęs. Bet štai kai jis pasiryžo be atodairos nutraukti visus ryšius su daugeliu nekaltų jį viliojusių dalykų, kai jis panorė gyvo tikėjimo ir uolumo, kuris turėjo padaryti jį seminarijos židinio ne posūniu, bet tikru sūnumi – ir kai visa tai jam nepavyko, ir kai jis visu tuo nusivylė, jo sielą apsėmė skausmas ir kartumas. Jis pasijuto esąs nuskriaustas posūnis, nes jam atsakyta tai, ko jis turėjo teisės reikalauti ar bent nusipelnyti.

Tiktai tokiu būdu galima išaiškinti tą keistą nuotaiką, kuri pagavo klieriką Vasarį ketvirto kurso pabaigoje ir kuri ryškiai atsispindėjo jo dienoraštyje. Čia ir entuziazmo kupinas pasiryžimas dirbti, čia ir aštri vyresnybės kritika, čia ir samprotavimai dėl savo pašaukimo, čia ir pasididžiavimas savo vienatve, čia pagaliau ir kartūs nusiskundimai dėl tos vienatvės ir savo slapuko dalios.

Tuo metu ėmęs vėl domėtis literatūra ir poezija, jis iš kažkur gavo Tiutčevo eilių tomelį. Paskaitęs pirmą sykį eilėraštį „*Silentium*“, jis nebegalėjo suvaldyti savo susijaudinimo ir entuziazmo. Tie žodžiai buvo išvogti iš jo pačio širdies ir atvejų atvejais atjausti ir išgyventi. Tą patį vakarą, parafrazuodamas šitą eilėraštį, jis parašė porą karčiausių savo dienoraščio lapų...

Tylėk, dangstykis ir paslėpk

Svajones savo ir jausmus...

Štai kur netikėtai suradau geriausiai išreikštą viso savo seminarijos gyvenimo buitį! Argi tai nebuvo nuolatinis tylėjimas ir savo svajonių bei jausmų slapstymas?.. Dėl ko taip atsitiko ir lig šiolei tebesitęsia, aš nemoku sau tinkamai išaiškinti. Aš tik viena žinau, kad kitaip būti negalėjo ir negali. Kai aš dabar įsivaizduoju, koks aš būčiau buvęs, jeigu nieko nebūčiau slėpęs, tai man daros ir baugu, ir malonu. Aš beveik nieko nebūčiau perskaitęs, visai nieko nebūčiau rašęs, nebūčiau priimtas į „Šviesos“ kuopelę, nebūčiau važinėjęs į Vilnių, nebūčiau kalbėjęs ir mąstęs daugybės dalykų. Bet užtai gal būčiau buvęs pavyzdingiausias klierikas, o gal ir mano tikėjimas, ir mano uolumas būtų liepsnojęs kaip ugnis... Bet ar aš galėjau visa to nedaryti? Ir ar taip jau bloga, jeigu dariau?.. Kam tad visa tai draudžiama?..

Bet čia tik pirmasis, daugelio mūsų praktikuojamas, slapstymosi laipsnis. Čia slepiami dalykai ir elgesiai gana paviršutiniški. Bet yra ir antras laipsnis – tai visos savo dvasinės esmės, savo asmenybės ir visų su ja artimai susijusių dalykų slėpimas, gal geriau, užsidarymas. Man pačiam tik dabar tai ima aiškėti. Kitados formarijus man tai prikišo, bet aš tada jo žodžių nebojau – ir viskas darėsi savaime. Aš juk nevedmainiavau ir niekad nieko nedariau, kad atrodyčiau geresnis, negu iš tiesų esu. Aš tik buvau pasislėpęs, instinktyviai savy susitraukęs. Ir štai vyresnybė dėl manęs aiškiai klysta, draugai pažįsta geriau, bet ir tie menkai.

Greičiausia, ne mano vieno tokis likimas. Mano draugai, be abejo, taip pat turi paslėptą savo asmens dalį. Tik skirtumas gal tas, kad jų ta paslėptoji dalis derinasi su regimąja ir ją papildo, o manoji nuolatos maištauja, prieštarauja, griauja... Kaip man susiderinti savyje, aš nežinau, o kiek kartų bandžiau, neįstengiau. Galbūt dėl to, kad ir aš pats savo paslėptosios dalies negaliu sučiupti. Juk štai

mano išpažintys. Aš jau dabar teologas, o kai tik noriu pasakyti savo nuodėmes, išeina nei šis, nei tas. Gėda ir sakyti. Čia tai jau tikriausia tiesa, ir mano ne kartą patirta, kad

Mintis gi žody taps melu.

O jeigu taip, tai tiesa yra nepasakomaj, neišreiškiamaj minty, mūsų nepraskleidžiamaj dvasios kertelėj – ir juo giliau, juo geriau. Jeigu taip, tai mano instinktas neklydo, ir aš galiu džiaugtis, kad tai, kas yra manyje paslėpta, maištauja prieš tai, kas yra reiškama, vadinasi, prieš melą.

Bet kam čia man leistis į tą filosofiją, kuri, nevykusiai čia mano išreikšta, taip pat gal yra melas. Ar negana man to, kad per ketverius praleistus seminarijoj metus aš, pats to nežinodamas, išsaugojau daug ką, kas yra slėptina, o man brangu.

Dabar man beliko seminarijoj mažiau negu dveji metai. Ar aš turiu išsižadėti savęs ir pasmerkti šitą išminties įsakymą:

Tylėk, dangstykis ir paslėpk Svajones savo ir jausmus.

Žinau, kad tai būtų bergždžia pastanga, nes savo prigimties nenugalėsi. Bet aš to nė nenoriu. Aš pildysiu tą įsakymą sąmoningai. Nes ką man seminarija gali įdiegti vietoj išsižadėtų „svajonių ir jausmų“? Pataikavimą, veidmainystę, karjerizmą, siaurumą, aptingimą ar cinizmą? Tokių „dorybių“ dvasiškam luome aš matau labai daug. O gal gyvą tikėjimą, pamaldumą, apaštalavimo dvasią, uolumą? Ne! Aš įsitikinau, kad šitas dovanas Dievas duoda tiesiogiai ir anksčiau, negu rektorius nuspręs, yra kas jų vertas ar ne. Išrinktuojau aš nesu ir gal nebūsiu, bet eiliniu kunigu darbininku galiu būti. Dievas geriau mane pažįsta negu vyresnybė ir aš pats. O kiek aš pats save pažįstu, kol kas nebijau žengti prie Dievo altoriaus.

Numanau, kad ir išėjus iš seminarijos taip pat reiks

tylėt, dangstyti ir slapstyt

svajones savo ir jausmus,

nes jie pasakyti turbūt niekad nesiderins žmonių akyse su dvasiško charakteriu. Nes tai, kas viduj, manyje, yra gražu ir kilnu, viršuj, „žodyje“, kitiems atrodo bjauru ir žema. O jeigu ir neatrodys, tai atsiras tokių, kurie pasistengs subjaurinti ir pažeminti. Vadinasi, visą gyvenimą

tylėk, dangstykis ir slapstyk

svajones savo ir jausmus!

Visas tavo gyvenimas bus ilgas silentium ir vienatvė. Gal tai ir gražu. Ta tema daug galima fantazijuoti ir poetizuoti. Bet ar ištersiu? Ar ne per sunkus tai bandymas? Juk ir dabar jau kartais taip skaudu! Skaudu gal ne dėl pačios vienatvės, bet dėl nusimanymo, kad taip yra, o galėtų būti kitaip. Ir jei būtų kitaip, būtų geriau. Kodėl aš negalėčiau džiaugtis gyvenimu, mylėti ir būti mylimas ir duoti pasauliui bent kiek šviesos ir džiaugsmo? Ė, bet gal aš klystu ir be reikalo save kamuuju? Viena tik aišku:

Tylėk, dangstykis ir paslėpk

Svajones savo ir jausmus.

Taip įvertindamas save, savo padėtį seminarijoj ir savo ateitį, vienur jis sprendė teisingai, kitur klydo.

Jis gana teisingai analizavo savo santykį su seminarija, jis gerai charakterizavo paslėptąją savo asmenybės dalį. Bet jis klydo pirmiausia nepakankamai įvertindamas seminarijos įtaką sau pačiam. Vėliau jis įsitikino, kad ta įtaka buvo žymiai didesnė, negu jis manė. Bet jis dar daugiau klydo, optimistiškai nusistatydamas dėl savo ateities. Ir čia jau per vėlai jis suprato, kad be visiško savęs išsižadėjimo, be visiško sutapimo su seminarijos mokslu ir dvasia, visiškai nesunaikinus savo išdidumo, savo maištavimo, savo „svajonių ir jausmų“, negalima ryžtis stoti Bažnyčios išrinktųjų eilėn.

Bet jis save ramino viliojančiu jį kunigo patrioto, kunigo literato, kunigo visuomenininko darbu.

Jam davė drąsos jo nieku nesutepta praeitis, o jis nežinojo, ko iš tiesų pareikalaus iš jo gyvenimas, kokių reiks išlaikyti bandymų ir kaip augs ir rutuliosis jo charakteris, pažiūros ir gabumai.

Į metų pabaigą jis visai aprimo ir sutvirtėjo. Daugeliui varginusių jį klausimų jis buvo radęs šioją ar tokį atsakymą. Jis susikūrė aplink save tam tikrą sistemą, kuri seminarijos gyvenimo bandymam buvo pakankamai atspari.

Jis kaip sugebėjo, taip atlikinėjo dvasinius pratimus, mokėsi geriau negu vidutiniškai, uoliai rengėsi egzaminam, o atliekamu laiku šį tą skaitė, šį tą rašinėjo. Aplinkybes tam turėjo visai palankias. Dabar jau jis ir miegojo, ir dirbo kambary, kuriame pats buvo vyriausias. Tarp jo ir koridoriaus dar buvo vienas pereinamasis kambarys, tad, reikalui esant, visuomet buvo galima suspėti paslėpti nelegalią knygą arba rankraštį. Be to, ilgas prityrimas kaip daugelį kitų, taip ir jį išmokė visokių atsargumo priemonių. Knygą ar laikraštį jis skaitydavo dažniausiai įsidėjęs į stalčių, kurį atsistoiant buvo galima momentaliai ir nepastebimai uždaryti.

Pasinaudodamas šitomis aplinkybėmis, antrą pusmetį Vasaris parašė apie dešimtį eilėraščių, kurie visi buvo išspausdinti kuriame nors katalikiškam laikrašty. Jo slapyvardis jau daugeliui pasidarė žinomas. Tie, kurie skaitė jo eiles, tikėjosi iš jo daugiau, negu jisai manė. Bet ir tų metų eilės buvo nors sklandžios ir skambios, bet dirbtinės ir šaltos. Daugiausia vietos jose turėjo ideologiniai motyvai, kilnios mintys, jaunimo skatinimas. Tik porą kartų leido Vasaris laisvai prabilti sau pačiam, bet eilės išėjo tokios karčios ir maištingos, kad jis nesiryžo siųsti jų į jokių laikraščių.

Kartais vakarais žiūrėdamas pro langą į užsnūdusį sodą, jis pajusdavo savy daug ilgesio ir nerimasties, bet jis vengdavo šia nuotaika rašyti eiles, nes žinojo, kad jos bus maištaujančios ir susijusios su šiokiu ar tokiu meilės ir moteriškumo motyvu. Jis gėdinosi savo draugų, savo skaitytojų, pagaliau savęs pačio – sutanoto klieriko, rašančio apie Moterį. Jam lai atrodė nestilinga, net karikatūriška.

Tokiu būdu užgniauzęs savo amžiui natūralų širdies balsą, jis neteko priemonės reikšti savo lyriniam nuoširdumui. Jį žemino ir kankino nusimanymas, kad čia jis yra bejėgis, nuskriaustas, neturįs teisių į pilnutinio žmogaus išgyvenimus ir jausmus. Tas nusimanymas gramzdino jį į apatiją ir slėgė poetinius jo vaizduotės polėkius labiau negu pats seminarijos režimas.

Berods jis neklydo manydamas, kad išsaugojo nepriklausomą savo asmenybės dalelę. Bet jis per maža kreipė dėmesio į tai, kad užtvaras, skirias jį nuo pasaulio, nuo gamtos, nuo žmonių, pagaliau ir nuo savo pačio jausmų, vis auga ir auga ir kaskart vis ankštesniu žiedu veržiasi aplinkui. Jis nematė, kad jam gresia pavojus uždusti su savo užsidarymu, su savo laisvomis mintimis ir gražiais manymais.

Katedros Nepažįstamoji, ilgą laiką teikusi jam nors ne gyvenimiškų, bet vis dėlto gyvų emocijų, tų metų pabaigoj ėmė virsti iš įpročio garbinamu dalyku. Jisai dar vis nepraleisdavo progos įsitikinti, ar ji yra įprastoj vietoj, bet žvelgdavo į ją kaip į kokią negyvą statulą, reiškiančią labai kilnią idėją, bet gyva jausmo banga iš jo širdies jau nepakildavo. Jisai, kaip koks viduramžių trubadūras, garbinęs savo nepasiekiamą širdies damą, vadavosi ankstyvesniais jausmais ir kulto papročiais.

Kleviškio klebono giminaitės pažintis buvo visai gyvenimiška ir dvasiškiui pavojinga. Vasaris su ja kovojo ir dabar jautėsi nugalėjęs. Šitas laimėjimas davė jam nemaža pasitikėjimo savimi ir drąsos žengti toliau į kunigystę. Bet jeigu jisai būtų rūpinęsis ne vien savo, kaip kunigo, bet ir savo, kaip poeto, pašaukimu, tuo laimėjimų jis būtų nemažą susirūpinęs. Jis būtų pamatęs, kad tokis žiaurus pirmojo jaunuoliško širdies suvirpėjimo užspaudimas klierikui buvo žingsnis pirmyn, bet tokio kaip jis pobūdžio poetui – žingsnis atgal, jei ne visiškas kūrybos išsižadėjimas. Laimei, ir čia jis klydo. Jo „laimėjimas“ dar nebuvo baigtas, o gražios kaimynės „pavojus“ laukė atgaivinti jo širdį kartu su vasaros laisve, su plačiųjų laukų vėjais ir saulėlydžių svajonėmis.

Su dideliu dėmesiu klausė klierikas Vasaris paskutinių dvasios tėvo įspėjimų apie gresiančius

atostogų metu pavojus.

- Ir niekad jis taip nuoširdžiai nekalbėjo „Itinerariumo“^{*} maldų, kaip paskutinę tų mokslo metų dieną.
- *Mitte nobis, Domine, auxillium de sancto*, – meldė prie altoriaus klūpodamas dvasios tėvas.
 - *Et de Sion tuere nos*, – pritarė jie chorą iš savo klaupkų.
 - *Nihil proficiat inimicus in nobis*.
 - *Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis*.
 - *Utinam dirigantur viae nostrae*.
 - *Ad custodiendas justificationes tuas*.
 - *Angelis suis Deus mandavit de te*.
 - *Ut custodiant te in omnibus viis tuis*.
 - *Procedamus in pace*.
 - *In nomine Domini. Amen.*^{*}

XX

Jei Liudas Vasaris būtų daugiau domėjęsis savo išvaizda arba jeigu jis būtų sugebėjęs iš šalies į save pažvelgti, tai jis, be abejo, būtų maloniai nustebęs, matydamas, kokią atmainą jame padarė ketveri seminarijoj praleisti metai. Iš menko, paliegiusio bernioko jisai pasidarė nors laibas, bet tiesus ir aukštas vaikiną, gana gražus ir iš sudėjimo, ir iš veido. Sutana ant jo dabar jau nebekarojo kaip ant žagaro, bet, gerai pasiūta, lygiai ir gražiai gulėjo apėmus jo stuomenį. Dėl to kai jisai vėl pasirodė parvažiuavęs savo parapijos bažnyčioj, davatkos, kaimynai ir pažįstami nusprendė, kad iš Vasariuko išeis gražus kunigėlis. O kur nors per atlaidus, kur jam tekdavo būti, prašmatnesnės mergelės, ypač turėjusios artimesnių pažinčių su dvasiškais ir klebonija, leisdamos per akis procesijos dalyvius, meilium žvilgsniu palydėdavo tą laibą, aukštą, melancholiško veido jauną kunigėlį.

Bet pats Liudas Vasaris ilgą laiką ir apie savo išvaizdą buvo tokios pat menkos nuomonės, kaip ir apie viską, kas eina iš jo paties ir yra jo paties. Šitas nepasitikėjimas savim turbūt buvo susijęs dar su ankstyvaisiais vaikystės atsiminimais ir įspūdžiais, kurie paveikė jo didelį, kuone liguistą jautrumą. Jis ilgą laiką atsimindavo, kaip jį, dar visai mažą, šventadieniais tėvai vesdavosi į bažnyčią ir takeliu liepdavo eiti pirm jujų. Jis jausdavo ant savęs kritiškus tėvų žvilgsnius, jam darydavos nepatogu, jis netekdavo judesiu laisvumo, jis įtraukdavo galvą, jis nežinodavo, ką daryti su rankomis ir kaip statyti kojas. Ir tuomet tėvų pašnekesys jį visiškai pribaidavo.

– Dievas žino, kas išaugs iš to mūsų vaiko, – susirūpinusiai sakydavo motina. – Menkas, liesas, nei jis paeiti moka, nei jis nieko...

– Netikėlis, kas išaugs! – piktai atsiliepdavo tėvas, jau aiškiai kreipdamasis į Liuduką. – Antai kitų vaikai – net miela žiūrėti: linksmi, greiti, bėgioja, šneka, – o čia kaip koks senis ar paliegėlis!..

Mažas Liudukas tada nekėsdavo savęs ir savo nevikrumo, bet jis jokiomis pastangomis negalėdavo nusikratyti jį apėmusio sustingimo. O tėvam nematant jis būdavo greitas ir vikrus vaikas. Bet jis to nežinojo, nes tuomet jo niekas nepagirdavo. Iš savo gerų, jį mylinčių, bet rūsčių tėvų jis beveik niekad nėra girdėjęs pritariančio, padrąsinančio žodžio, o nė viena proga nebuvo praleista jam išbarti, prikišti jo nepasisekimam ir tariamam jo menkumui.

Pirmieji dveji treji seminarijoj praleisti metai šitą jo charakterio bruožą dar labiau pagilino. Niekad

^{*} Kelionės.

^{*} Pasiųski mum, Viešpatie, pagalbą iš šventybės. – Ir iš Siono saugoki mus. – Nieko tenepasinaudoja priešas iš mūsų. – Ir niekšybės sūnus tenesiryžta mum kenkti. – Idant būtų pakreipti keliai mūsų. – Saugoti tavuosius parėdymus. – Savo angelam Dievas pavedė tave. – Kad saugotų tave visuose tavo keliuose. – Eikime ramybėje. – Vardan Viešpaties. Amen. (I)

Vasario širdy nebuvo taip gyvai jaučiamas savo menkumo jausmas kaip tais metais. Tas fizinis ir moralinis lankstymasis prieš vyresnįjį, ta puritoniškai skiepijama nuodėmės baimė, ta visomis spalvomis piešiama žmogaus gyvenimo menkystė, tas antprigimtinių veiksmų absoliutinimas – visa tai jo trapiai kompleksijai būtų buvę nepakeliamas, jeigu ne jo sugebėjimas pabėgti į save, izoliuotis, maištauti ir svajoti.

Ketvirtaisiais metais įvykęs jame persilaužimas davė jam daugiau iniciatyvos ir pasitikėjimo savimi, bet savo išvaizdą jis ir toliau menkai vertino. Kai kada pamąstęs apie tai, jis klausdavo savęs, kaip galėjo atsitikti, kad Kleviškio klebono giminaitė, tikra gražuolė, parodė jam, o ne kam kitam, tiek daug simpatijos. Ir dabar, dvejiems metams pralinkus po paskutinių jų pasimatymo, jis buvo linkęs manyti, kad tai buvo vien tik jos vaikiškas žaidimas, jei ne klaida.

Bet netolimi tos vasaros įvykiai parodė, kad jis klydo, taip įvertindamas ir ją, ir save, ir jų dviejų santykius.

Antrą atostogų sekmadienį klierikas Vasaris gavo nuo Kleviškio klebono pakvietimą atsilankyti pas jį per šventą Oną, nes tą dieną bus švenčiamos jo 50 metų amžiaus ir 25 metų kunigavimo sukaktuvės. Reikalas buvo rimtas. Kunigas klebonas Kimša buvo garbės žmogus ir neatsilankymą į tokią iškilnę, be abejojimo, palaikytų įžaidimu.

– Štai kada būtų buvę pravartu keliauti į Vilnių! – manė sau klierikas Vasaris. – Na, bet nieko nepadarysi, teks važiuoti. Pagaliau ką? Šventė, daug svečių, nebus progos jokioms intymiom su „ja“ kalbom. Pasisveikinsim, tarsim porą sakinių, įsimašys kas nors trečias, ir atlikta. Tai ne dviese ant kalnelio arba sodely.

Jis važiavo į Kleviškį rūpestingiau apsitaisęs, užsimovęs mankietus ir užsidėjęs naują, ne ant sprando, bet po kaklu susegamą apikaklę. Tokias apikakles išdrįsdavo užsidėti tik vyresnių kursų pažangesnieji klierikai, ir tai tik atostogų metu.

Kelyje jo nuotaika buvo pakilus. Jis negalėjo atsiginti minčių apie Liucę. Pasimatyti su ja jis ir bijojo, ir norėjo. Veltui jis stengėsi save nuraminti ir pažiūrėti į tai kaip į paprasčiausią kasdienišką dalyką, o į jų pažintį kaip lengvą ir greit praeinamą linksmo momento žaislą, vaikiškumą arba daugiausia kvailystę. Atmintis ir širdis liudijo jam visai ką kita. Ir prieš porą metų jos tarti ant kalnelio žodžiai vėl ėmė skambėti Vasario ausyse.

Klebonijoj pasitiko jį klierikas Petryla, vyriausias klebono „pilstytojas“ – taip vadino jį juokaudami svečiai.

– O, Liudas! Sveikas gyvas, seniai pas mus nematytas! Na, kaip tau patinka šiandien Kleviškis?

Kleviškis tikrai buvo nepaprastai pasipuošęs. Šventoriaus ir bažnyčios durys – apipintos vainikais, o klebonija stačiai skendėjo žalumynuose ir gėlėse. Nors tai buvo ne atlidai, tik paprastas sekmadienis, bet viskas atrodė dar iškilmingiau negu per didžiausius atlidus.

Vasaris tuoj nuėjo sveikinti klebono ir pareikšti savo linkėjimų.

– Neužmiršk, – įspėjo jį Petryla, – kad mano klebonas nuo šiandien kanauninkas.

Iš tiesų, sukaktuvių proga vyskupas apdovanojo kunigą Kimšą garbės kanauninko titulu.

Jubiliatas buvo puikiai nusiteikęs ir Vasario atsilankymu, sveikinimais bei linkėjimais atrodė labai patenkintas.

– Ačiū, ačiū! – kalbėjo, neduodamas bučiuoti rankos, bet pats apglėbdamas Vasarij. – Na, gerai, kad nepasididžiavai atsilankyti. Juk, brač, pasirodo, tu esąs poetas! Ir pats skaičiau. Bravo, bravo! Na, na, nėr ko čia gėdintis! Myliu visokius artistus, literatus ir poetus. Pats kadaise, būdamas tavo metų, bandžiau.

Vasaris tikrai susigėdo šitokiu viešu jo paslapties atidengimu. Jam atrodė, kad ir klebonas, ir visi kiti širdyje juokiasi iš jo poezijos ir pretenzijų: irgi mat atsirado poetas!..

O klebonas gyrė jį toliau:

– Išaugai ir sutvirtėjai! Ir mina jau neblozna, kaip prieš dvejetą metų. Ė, per jaunas tu stojai į seminariją, o dar su talentu. Reikėjo bent gimnaziją baigti, apie panaites pasisukti, ot, tada tai būtum buvęs poetas!

Šitie linksmi žodžiai pataisė Vasario ūpą, ir jisai, norėdamas padaryti klebonui malonumą, tarė:

– Matau, kad ir man, išsižadėjus poezijos, teks sekti kunigo kanauninko pavyzdžiu.

Bet kanauninkas nusitvėrė Vasarį už rankos, reikšmingai mirktelėjo viena akim ir prabilo pusiau rimtai, pusiau juokaudamas:

– Sekti mano pavyzdžiu, brač, tau nepatariu. Nes, užuot tapęs garbės kanauninku, gali visą amžių pasilikti be garbės vikaru.

Tuo tarpu įėjo naujų svečių, ir Vasaris pasitraukė į šalį. Buvo čia keli jam pažįstami kunigai, pora klierikų, keletas niekad nematytų ponių ir ponų, iš toliau atvykusių dalyvauti klebono sukaktuvių šventėj. Bet Liucė nė karto nepasirodė.

Netrukus suskambino sumai, ir visi ėjo į bažnyčią. Celebravo pats jubiliasas, klierikai sudarė asistą, bet Vasaris laimingai išsisuko nuo bet kokios pareigos prie altoriaus. Jis klūpojo klaupkoj prie zakristijos ir sekė iškilmingų pamaldų eigą. Kitoj pusėj, prieš jį, klausė mišių garbingesni parapijonys ir atvykę iš toliau svečiai.

Čia Vasaris pamatė ir Liucę. Ji atrodė gerokai pasikeitusi, labiau subrendusi ir surimtėjusi. Visų pamaldų metu ji nė sykio nepažvelgė į Vasario pusę. Jisai gi ir nenorėdamas matė ją prieš save. Nežinia, ar dėl šios, ar dėl kurios kitos priežasties jis jautėsi išsiblaškęs ir niekaip negalėjo susitelkti, kaip to reikalavo vietos ir momento šventumas.

Nejučiomis jo mintyse atgijo visa susitikimo ir pasisveikinimo su jubiliatu scena klebonijoje. Praėjus pirmajam drovumo jausmui, kanauninko pagyrimas jam dabar buvo jau malonus. Jį pavadino poetu... Liucė, be abejo, irgi žino, kad jis rašinėja ir spausdina eiles. Vikaras kunigas Trikauskas taip pat... Trikauskas dabar jau nežiūrės į jį iš aukšto pro savo pensnė ir netakšnos per petį... Be to, jis, Liudas, dabar jau penkto kurso klierikas, ne koks pirmametis... Klebonijose jį laiko jau beveik tikru kunigu.

O klebonas kanauninkas vis dėlto simpatingas žmogus. Bet ką reiškia jo tas žvilgsnis ir tie, rodos, rimti, tik juoko pridengti žodžiai: „sekti mano pavyzdžiu tau nepatariu, nes, užuot tapęs garbės kanauninku, gali visą amžių pasilikti be garbės vikaru“?.. Dėl ko? – klausė savęs klierikas Liudas. Kas per paslaptis glūdi jubiliaso praeity? Pora paskalų apie kunigo Kimšos praeitį buvo pasiekę ir Vasario ausį, ir dėl to kanauninko žodžių mįslė darėsi dar painesnė. Gal jis turėjo minty savo pamėgimą išgerti? Vasaris pažinojo porą tokių amžinų vikarų alkoholikų. Bet ne, čia turėjo būt kas kita. Kanauninkas Kimša sakėsi, jaunas būdamas rašinėjo eiles... Bet koki dar galėjo būti jojo nusikaltimai, kuriais jis nepatarė Vasariui sekti?..

Paskui klieriko atminty suskambėjo kitas klebono sakiny: „reikėjo bent gimnaziją baigti, apie panaites pasisukti, ot, tada tai būtum buvęs poetas!..“ Keistas senis!.. Lengva pasakyti: reikėjo...

Čia Vasaris atsiminė, kad jo draugai dabar jau antro kurso studentai, – ir jam pasidarė gaila prarasto laisvo ir įdomaus studentiško gyvenimo, apie kurį jis girdėjo ir skaitė įvairių pasakojimų ir anekdotų.

Per visą sumą sukosi klieriko Liudo galvoj tokios mintys, o prieš akis kartas nuo karto pasirodydavo gražus klebono giminaitės profilis.

Po sumos ir pritaikyto iškilmei pamokslo jubiliasas su svečiais grįžo į kleboniją. Liucė šį kartą buvo salione. Vasaris matė ją besikalbančią su nepažįstama ponia ir laukė progos pasisveikinti. Visos jo baimės dingo, ir apie jokių pavojų jis daugiau nemąstė. Su ja pasisveikinti ir pasikalbėti jam atrodė visai paprastas ir net reikalingas dalykas.

Pagaliau ji pasitraukė nuo ponios, ir Vasaris žengė priešais.

– Panele Liuce, mačiau tamstą bažnyčioj, bet pasisveikinti dar neturėjau progos. O taip seniai matėmės! Kaipgi tamsta gyvuoji?

Jis manė, kad ji ims prikaišioti dėl ilgo neatsilankymo arba kaip kitaip parodys jų buvusios pažinties artimumą, bet ji visai atvirai padavė jam ranką ir maloniai, šiltai šypte'lėjo.

– Ačiū tamstai. Gyvuuju neblogai. Nors per daug girtis negalėčiau. Būdavo visokių valandų. Mūsų gyvenimas iš viso čia gana skurdus ir neįdomus. O kaipgi tamsta laikaisi? Juk beveik dveji metai, kaip nesimatėme.

Jos veide ir šypsny buvo daug paslėpto liūdesio, o balsas skambėjo gilesniais, anksčiau negirdėtais tonais. Vasaris nustebo tokia atmaina. Jis buvo pasiruošęs gintis nuo jos šiokių ar tokių, gero ar blogo ūpo užpuldinėjimų, bet kaip reaguoti į šitokį nuolaidumą, jisai nežinojo. Pripratęs ją matyti ir vaizduotis padykusiai linksmą arba užgaulią ar net piktą, jis dabar varžėsi jos švelnumo ir melancholiškos nuotaikos.

Ji nustebo išgirdusi, kad Vasaris pereitas atostogas labai trumpai buvo namie, kad važinėjo į Vilnių ir į Trakus. Jiedu kalbėjosi kaip du ilgesnį laiką nesimatę pažįstami, bet niekas iš to pasikalbėjimo nebūtų galėjęs spręsti, kad jūdviejų pažintis buvo jaudinusi ir tebejaudino jūdviejų širdis ir kad jiedu tiek daug buvo apie vienas kitą svajoję.

Tuo tarpu paprašė pietų.

– Tamsta būsi netolimas mano kaimynas, tik kitoj pusėj stalo, – parodė jam vietą valgomajam.

Taip susėdę, kalbėtis jiedu negalėjo, nes ji buvo arčiau prie savo dėdės. Užtat Vasaris, kartu su kitais domėdamasis, kas dedasi aplink jubiliatą, nuolatos matė ją prieš save, tuo tarpu kai ji, norėdama pamatyti Vasarij, turėjo truputį grįžtelti atgal.

Ir grįžteldavo. Klierikas Liudas kartas nuo karto pro stalo gėlių bukieta susitikdavo su jos žvilgsniu ir kiekvieną kartą įsitikindavo, kad šitokio jos žvilgsnio seniau jis nebuvo matęs. Jos akyse buvo ir liūdesio, ir nerimasties, ir atvirumo, ir varžymosi. Kai kada jos žvilgsnis, susitikęs Vasario akis, tučtuojau pabėgdavo, kai kada jose pasilikdavo tol, kol jis nukreipdavo savąjį.

Taip ji intrigavo jį per visus pietus, ir jam tapo aišku, kad pirmojo jūdviejų pasikalbėjimo mandagus oficialumas buvo dirbtinis ir vargiai galės pasikartoti, vėl abiem susitikus.

Pietūs tęsėsi ilgai. Daug buvo kalbų, sveikinimų ir linkėjimų, bet Vasario dėmesio visa tai netraukė. Jisai sprendė klausimą, kaip gražinti Liucei gerą nuotaiką, ką jai pasakyti, kad ji būtų vėl linksma ir nebeliūdėtų. Jis sielojosi, matydamas ją kenčiančią, ir kažkodėl jautėsi dėl to esąs pats kaltas. Šitokiai situacijai Liudas Vasaris nebuvo pasiruošęs. Ir tas jausmas, ir Liucės elgesys jam buvo nauji dalykai – ir dėl to jis nė nepasijuto, kaip „pavojingoji pažintis“ veržėsi į jo širdį pro kitas duris. Jis galėjo atstumti Liucę flirtuojančią, prisimeilinančią, šiaip ar taip jį atakuojančią, bet Liucės nuliūdušios, kenčiančios, baikščios jis nepajėgė atstumti.

Per pietus gerokai gerta. Nuotaika kilo. Lėkščių ir peilių barškėjimas darėsi garsesnis, kalbos gyvesnės. Klierikas Petryla, pripildęs svečiam nežinia kelintą kartą ištuštintus stiklelius, prisėdo valandėlę prie Vasario ir, kumštelėjęs į šoną, parodė akimis klebono giminaitę:

– Ar tu pastebėjai, Liudai, kokia Liucė šiandien apsiblaususi?

– Tiesa, – tarė Vasaris, – ji labai pasikeitusi. Ji dabar visada tokia?

– Beveik. Jau ji nuo pernai vasaros kaip nesava. Aš manau, kad viską tos vedybos daro.

– Kaip tai?

– Daktaras Brazgys, matai, nori klausimą galutinai išaiškinti ir šį rudenį gal jau ir susituokti. O ji nieko aiškaus neatsako. Vis vilkina.

– Matyt, nemyli, – nejučiomis išsprūdo Vasariui.

– Na, prisipažink, Liudeli, – neatstojo Petryla, – juk judu vis dėlto simpatizuojatės. Dabar gali pasisakyti, kada jau viskas baigta, tiesa?

– Žinoma...

Bet Liucė pajuto, kad jiedu apie ją kalba, paėmė stiklą vyno ir, tarsi tyčiomis demonstruodama Petrylai, kilstelėjo Vasariui, nusišypsojo ir nugėrė pusę.

– O, o! Laikykis, Liudai! – sušuko Petryla. – Dar, matyt, ne viskas baigta! – ir nuėjo papildinėti stiklą.

Vasaris j užgėrimą atsakė ir išlenkė savąjį iki dugno. Ilgas žvilgsnis ir meilus nusišypsojimas buvo geriausias jam už tai padėkojimas. Linksma puotos nuotaika ir pro gėlių buketą siunčiami žvilgsniai jau buvo pradėję jį sukti į linksmo nerūpestingumo sūkurį. Sugavęs momentą, jis jau nuo savęs kilstelėjo jai stiklą, ir jiedu vėl išgėrė sutartinai. Šitas susigėrimas ištirpdė paskutinius klierikiško baikštumo ledus. Jis tuoj pamatė, kad Liucės veidas atgijo. Jis jautė krūtinėj malonią šilumą ir norėjo, kad tie pietūs nesibaigtų kuo ilgiausiai.

Bet pietūs jau tuoj turėjo baigtis. Jubiliatą sveikinti atsistojo apysenis ponas ir pabaigė savo kalbą, kviesdamas sudainuoti „Ilgiausių metų“. kažkas užtraukė „Ilgiausių metų“, kiti pritarė, o pabaigę su vyno stiklais rankose apspito kanauninką asmeniškai su juo susidaužti ir palinkėti ilgo amžiaus, geros sveikatos ir laimės.

Visiem nurimus, kalbėjo pats jubilias. Jis dėkojo už linkėjimus ir padarytą jam garbę, įskaitė save jau į senių skaičių, pasakė komplimentų jaunimui, suramino senius, įpindamas vienur kitur jumoro ir sąmojo sakinį. Kanauninkas Kimša kalbėti mokėjo. Taręs savo žodį, jis jau nebesėdo, bet paprašė svečius malonėti pereit į salioną atsigerti kavos.

Visi subruzdavo keltis, ir bendrame sumišime klierikas Vasaris nė nepajuto, kaip atsirado šalia kanauninko giminaitės.

– Na, kaip? Tamsta nesigaili atvažiavęs? – prakalbino ji.

– Ką tamsta!? – gynėsi jis. – Tokios smagios dienos dar niekad per atostogas aš nesu turėjęs.

– Tiesa? O aš maniau, kad tamsta tikrai sunkią pareigą eini.

– Anaiptol. Man labai malonu atlankyti kaimynus, ypač taip seniai čia nebuvus.

Jis vėl pamatė liūdesį jos veide, kai, pažvelgęs į ją, paklausė:

– Na, ir ką tamsta naujo pastebėjai pas mus?

– Pirmų pirmiausia tai, kad tamsta labai atsimainiusi. Jūs kažko liūдите, panele Liuce. Seniau to jumyse nebūdavo.

Ji dar labiau surimtėjo.

– Taip, tamsta. Aš stoviu kryžkelėj ir tiriu save. O gal ir ne save vieną. Manau, kad tamstai turbūt bent kiek pažįstamas tas jausmas. Juk tamsta, be abejo, taip pat tiri savo pašaukimą?

– Taip, tiriu, – tyliai prisipažino Vasaris. – Tai yra labai sunkus dalykas. Na, bet aš nemaniau, kad tamsta ketintum į vienuolyną stoti? – juokais pridėjo.

– Iš kur tamsta žinai? Gal ir apie tai aš mažčiau... O tamsta jau išsprendei savo pašaukimo klausimą?

– Dar ne visai...

Vėliau jis gailėjosi šitų žodžių. Iš tiesų, kam jis taip pasakė? Juk jis jau buvo tvirtai pasiryžęs tapti kunigu. Be to, šitokis neaiškus atsakymas galėjo duoti progos vėl tvirtėti pavojingai pažinčiai.

Tolimesnis jų pasikalbėjimas nutrūko, nes klebono giminaitė nuėjo pilstyti svečiam kavos. Prie Vasario priėjo kunigas Trikauskas ir neva prikaišiojančiu tonu sušuko:

– O, nesuk tamsta mūsų Liucytei galvos! Juk ją, vargšę, ir be to jau apnyksta neišaiškinami ilgesiai... Ak, tie poetai! Ir kas galėjo prieš porą metų tikėtis? O moteriška širdis vis dėlto įspėjo.

Liudui buvo nemalonu kalbėti su Trikausku šia tema, o dar labiau nemalonu patirti, kad ne tik

Petrylos, bet ir vikaro akis, matyt, seka jo pažintį su Liuce. Brazgys, be abejo, taip pat šį tą nujautė. O gal ir klebonas numano, kur linksta jo giminaitės simpatijos? Iš tiesų, mažam bažnytkaimio, o dar mažesniai klebonijos pasauly vienintelės jaunos ir gražios mergaitės kam nors jaučiama simpatija negalėjo būti paslėpta nuo pavydžios vyriškių akies. Nė vienas iš jų, be abejo, jokių išvadų iš to nedarė. Tai buvo tik taip sau juokavimo arba pasierzinimo tema, įkyri patiem kaltininkam, o ypač jautriam Vasariui. Ir kad jis būtų žinojęs, kad, jam nesant, Trikauskas, Petryla ir pats Brazgys dažnai juo pašiepdavo Liucę, jis nebūtų išdrįšęs čia nė atvažiuoti.

Netrukus Liucė atnešė jiems kavos. Trikauskas, nuėjęs ieškoti cigaro, kažkur užkliuvo, ir jiedu vėl pasiliko dviese.

– O tamsta šįmet taip pat atsimainęs, – kalbėjo ji, permetusi Vasarį akimis. – Tamsta ir pirmiau buvai nieko sau, tik labai dar vaikiškas, nepyk tamsta. Bet dabar jau nebeliko nė tos ydos. Kad nebūtum klierikas, visos mergaitės įsimylėtų.

Vasaris nusijuokė:

– Vadinasi, gerai padariau, kad įstojau į seminariją.

– Argi tamsta taip bijaisi meilės?

Vasariui apie meilę buvo drovu kalbėti, ir jis nieko neatsakė. O Liucė, žiūrėdama į jį, tarė:

– O vis dėlto viena tamstą įsimylės ir turbūt bus labai nelaiminga.

Kai ji tai sakė, jos balse suvirpėjo tokis tonas, nuo kurio jis staiga nebeteko drąsos. Jis nuleidęs akis maišė savo kavą, nerasdamas jokio tinkamo žodžio nutraukti neįtikėtai tylai.

Ir vėl pirmoji prabilo Liucė:

– Rodos, dar taip neseniai aš tamstą pažinau tokį nedrąsų pirmo kurso klierikėlį, o dabar štai tuoj baigsi seminariją. Juk šįmet beveik paskutinės atostogos...

– Ne, dar ne paskutinės, – pataisė Vasaris. – Dar bus vienos, pereinant į šeštą kursą.

Bet ji tik ranka numojo:

– Ė, tokios ten ir atostogos. Tamsta parvažiuosi jau gal koks diakonas, per dienas brevijorių skaitysi, o jokios moteries nė iš tolo neprisileisi!

– Ne, dar nebūsiu nė subdiakonas, – gynėsi jis.

– Kodėl? Juk penktame kurse daugelį šventina. Petryla sakosi jau būsiąs.

– Manęs taip greit nešventins...

– Kodėl?

– Aš nelabai pamaldus ir ne visai ištikimas.

Ir dėl šito atsakymo jis vėliau graužėsi. Jis būtų turėjęs patvirtinti, kad kitąmet tikrai viskas jau bus baigta.

– Tiesa, gi tamsta poetas! – sušuko Liucė, bet tuoj pasigailėdama pridūrė: – Bet tai tamstai nesudarys jokių kliūčių. Tamstos ir eilės vis tokios rimtos, kilnios, apie idealus, apie tėvynę...

Gėdos banga užliejo Vasario veidą, bet Liucė negailestingai kamantinėjo toliau:

– Kodėl tamsta nieko nerašai apie meilę? Juk tai gausiausias poezijos šaltinis. Arba šiaip ką nors paprastesnio ir artimesnio mūsų širdžiai. Dabar vis tik idealai, idėjos, kaip kokiam pamoksle...

Vasaris nusiminęs sriubčiojo savo kavą, pasirengęs išsižadėti tų nelaimingų eilių, kurios jam dabar atrodė menkiausias, kokios tik gali būti.

Bet ji pamatė jo susirūpinimą ir švelniai pasiteisino:

– Bet tamsta nepyksi, tiesa? Aš su tamsta esu atvira, nes žinau, kad esi geras.

Ir staiga Vasaris pats pajuto reikalą būti atviram ir pasidalinti su ja savo mintimis ir abejonėmis apie daugelį daugelį dalykų. Bet kaip? Šitam triukšmingam prirūkytam salione, kur kiekvienas galėjo prie jų prieiti arba bent iš tolo akimis juodu sekti. Ir jis iš tiesų pamatė iš anapus saliono pajuokiantį

kun. Trikausko žvilgsnį. Susitikt vieniems?.. Bet draudžiamas dvasiškos disciplinos pirštas skaudžiai padrumstė Vasario atmintį ir sąžinę. Jo širdį sugniaužė šalta rezignacija, ir jis pamanė: è, visa tai ne tau. Nei poeto kelias, nei intymus širdies praskleidimas, nei padrąsinęs meilės žodis ne tau. Tu liksi vienas, ir niekas tau nepadės nei džiaugtis, nei liūdėti.

– Apie ką tamsta taip susimąstei? – paklausė ji.

– Aš kažkodėl prisiminiau seminariją. Ten aš įpratau su nieku nesidalinti savo mintimis. Šiandien aš ėmiau šito įpročio gailėtis.

– Kam tamsta taip greit jau seminariją atsimeni? Dar vos pusė atostogų praėjo. Beje, kodėl tamsta nė karto mūs nepakviete į išleistuves?

Ir staiga ji atgijo. Vasaris pamatė jos veide tą pačią išdykėlės išraišką ir šypsnį, tą patį juodų akių žybtelėjimą, kurs jį nuverdavo ir nudegindavo kaip žarija.

– Žinai ką, Pavasarėli, šįmet galbūt paskutinė laisva tamstos vasara, o mano taip pat. Padaryk mum išleistuves, o paskui tebūnie, kas turi būti! Gerai?

Vasarį pagavo keistas entuziazmas.

– Puiku, panele Liuce!

– Vadinasi, sutarta? Žodis?

– Sutarta! Žodis!

Jis grįžo namo iš to pokylio kaip apsvaigęs. Jo galvoj nebuvo nė vienos aiškios minties. Jis sukosi kažkokių miglotų lukuriavimų chaose, bet tai buvo laimingiausia jo atostogų diena.

Jis dar nemąstė apie tai, kaip vienu momentu gali sudužti per ilgą laiką kruopščiai statyta užtvanka, kuria jis norėjo sulaikyti savo širdies polėkį.

XXI

Po klebono Kimšos sukaktuvių šventės tolimesnės klieriko Vasario atostogų dienos pasidarė neramios ir nelygios: vienos pilnos nerimasties ir apgailestavimo, kitos – maištingų jausmų, kitos – lūkesio ir svajonių. Paviršium jis stengėsi laikytis tos pačios gyvenimo tvarkos, kaip ir anksčiau. Šeštadienį jis vykdavo į savo parapijos bažnyčią ir likdavo pas kleboną. Sekmadienį eidavo prie Komunijos, prieš sumą skaitydavo žmonėm rytmetinius poterius ir maldas, per sumą rinkdavo bažnyčioj aukas, o po mišparų vėl skaitydavo vakarines maldas ir intonuodavo „Viešpaties angelas“. Po pietų kai kada pamokydavo parapijos „kantarus“ ir „kantarkas“ giedoti lotyniškas bažnytines giesmes. Pirmadienį, kartais antradienį vėl grįždavo į tėviškę ligi kito šeštadienio. Ir čia, niekieno nevaržomas ir netrukdomas, jis duodavo laisvės savo mintims, nuotaikai ir vaizduotei.

Pirmiausia prikašiojo sau, kad taip greit ir lengvai atnaujino pažintį ir netgi tarsi žengė toliau, negu anksčiau buvo nueita. Tai jam atrodė ne tik pavojinga, bet ir negarbinga. Ir jis pats tyčiojosi iš savęs:

– Pereitą vasarą lakstei iš namų, važinėjai į Vilnių, seminarijoj į mistiką šokai, kryžiovojaisi – ir štai po kelių pasimatymo valandų viso to kaip ir nebūta... Geras tu būsi kunigas, Vasari!.. Piktinaisi iš Radastino, o pats ką darai?..

Tačiau kitą dieną jis taip aiškiai atsimindavo klebono Kimšos sukaktuvių paveikslą, kad iš naujo dar kartą pergyvendavo visą tos pažinties atnaujinimo eigą. Sėdėdamas kur nors ant Aušrakalnio arba vaikščiodamas laukų ežiomis, jis tuo pačiu metu sėdėjo Kleviškio klebonijoj prie pietų stalo, matė pro gėlių buketą atsimainiusį turiningą Liucės žvilgsnį, gėrė į jos užgėrimą, kalbėjosi salione...

Ne, jis dabar tą viską matė dar aiškiau, o jųjų pašnekesys buvo dar reikšmingesnis ir išvados dar labiau įtikinančios, nes Vasario vaizduotė visa tai gražino, didino ir malonino. Čia nebuvo nei įkyraus Petrylos, nei pašaipininko Trikausko, nei įtarinėjančio Brazgio, nei varžančių svečių. Ir kai galų gale jo vaizduotėj atgijęs jos balsas linksmi sušukdavo: „Žinai ką, Pavasarėli, šįmet tavo paskutinės laisvos atostogos, o mano taip pat. Padaryk mums išleistuves, paūšim, palydėsim savo laimę, pamiršim, kas

mus graūžia ir slegia, o paskui tebūnie, kas turi būti!" – tada staigi nerūpestingo pasiryūimo banga nuplaudavo visas abejones, priekaiūstus ir susigraūžimus. Ne, geresnio argumento niekas pasaulyje nebūtų galėjęs sugalvoti! Vasaris pašokdavo ir padvigubinta energija imdavo vaikūčioti, jau svajodamas apie tų paskutinių išleistuvių smulkmenas.

ūitas „pavojingosios pažinties" atnaujinimas ir tų jaudinančių išleistuvių laukimas gerokai išsiūbavo jo dvasios gyvenimo pusiausvyrą. Jam dabar nerūpėjo niekur nuvaūziuoti, nei savo draugų atlankyti, nei jų pas save pakviesti. Jis vaikūčiodavo po laukus pasirinkdamas vietas, kur niekas jo nemato, iš tolo vengdamas ką nors susitikti, gulinėdavo atokaitose, ŗj tą skaitinėdavo, bet dažniausiai neveikdavo nieko. Jis stengėsi pripildyti visą savo buitį „paskutinių laisvų atostogų" svajonių ir nuotaikos. Jis laikinai tarsis išjungė save iš įprasto gyvenimo mechanizmo ir iš jo reikalų. Juk jis atnaujino pažintį, kova su kuria buvo tapus viena iš to mechanizmo spyruoklių.

Ir dvasiūkus savo patarimus jis ėmė atlikinėti nebe taip uoliai. Rytas paskubomis – ir tai ne visuomet – paskaitydavo meditacijų punktus, jų nepagilindamas, vakarines maldas atkalbėdavo kur nors ant kalnelio, besigėrėdamas saulėlydūiu, o dvasiūką skaitymą, ŗventąjį Raštą ir raūančių jau visai apleisdavo.

Klierikas Vasaris tuo metu, dažnai atsimindamas graūiąją klebono giminaitę, atsimindavo ir tą atmainą, kurią joje pastebėjo per sukaktuves. Ir jei ne ta atmaina, galimas daiktas, kad viskas būtų pakrypę kitaip. Tiesa, jam buvo patikusi ir anoji vėjavaikiūškai linksma Liucė su savo juodų akių ŗybčiojimais ir baltais dantimis prasiūiepusiose lūpose, bet ŗitos gilus pažvelgimas ir lėtas ŗypsniis jį stačiai už ŗirdies stvėrė.

Iū tiesų, Liucė per porą jų nesimatymo metų pasikeitė gerokai. Pirmiau ji buvo nors ir subrendusi, bet vis dar vaikiūkais ir gimnazistiūkais įpročiais gyvenanti mergaitė. Dabar gi ji buvo jau tokio amūiaus, kada imama galvoti ir jausti giliau, kada pajuntama savo asmenybė ir kada susirūpinimas dėl ateities išblaūsko vaikiūsko amūiaus likučius.

Dėdė ją mylėjo, bet dėl to ir rūpinosi jos likimu. Jis norėjo ją greičiau išleisti už vyro, nes gerai suprato, kad jos buvimas klebonijoje sudaro daug keblumų ir pavojaus. Brazgį jis laikė tinkamiausiu Liucei vyrui.

– Ko tu iš jo nori? – kalbėjo jai dažnai. – Tiesa, jis kiek cicilikuoja, bet tai tik daugiau dėl fasono. Tas praeis.

ūiaip jau vyras rimtas, išsilavinęs. Su ŗmonėmis moka apsieiti, bus neblogas gydytojas. ŗodūiu, tai ŗmogus su ateičia. Aū padėsiu įsikurti. Ko tau dar reikia?..

– Nemyliu! – atkakliai suūukdavo giminaitė.

– Tai pamylėk! – atkirsdavo dėdė, pats matydamas savo ŗodūių tuūstumą.

– Pamylėt tą kudlių, susivėlėlj? Niekados!

– Tai nukirpk ir nuskusk, jei nepatinka.

– Fi!.. – suūukdavo ji ir išdulkėdavo iš kambario.

Ar ji kalta, kad ją intrigavo dvasiūškiai? Iš pirmo pamatymo susidomėjusi Vasariu, ji nei į Brazgį, nei į kurį kitą savo ŗirdies palenkti negalėjo. Tačiau jos jausmas Vasariui dar nebuvo meilė. Jiedu išsyk pajuto vienas kito patraukimą, bet ŗudviejų padėtis buvo tokia skirtinga ir abudu buvo taip neprityrę, kad tie keli reti pasimatymai tegalėjo sukelti vien miglotą simpatijos nujautimą. Be to, Vasaris tuoj pamatė savo pašaukimui pavojų ir paskelbė jai kovą. Tačiau Liucė jokio pavojaus nepaisė ir per dvejus nesimatymo metus „kaimyno" nepamirūo. Praktiški gyvenimo klausimai jai tada dar nebuvo labai aktualūs. Be to, ir ji nors buvo gyvo temperamento, bet turėjo svajingą sielą. Geltonos kaūpėdėlės, kurių ji prisiskynė ant Auūrakalnio, sėdėdama greta „Pavasarielio", visą ŗiemą puošė jos kambarėlį, primindamos tą kuklų, jautrų, sutanotą jaunuolį.

Atėjo vasara, parvažiavo klierikas Petryla ir baigęs mediciną Brazgys, bet Pavasarėlis nesirodė. Ji laukė jo visą vasarą, kiekvieną šventadienį, niekam apie tai neprasitardama. Jos nuotaika gedo. Ji erzindavosi ir pykdavo ant visų be jokios priežasties. Trikauskas, vis dėlto priežastį įspėjęs, mėgdavo ją paerzinti Vasariu. Petryla ir pats Brazgys padėdavo.

– Pana Liucija, ar jo nėra šiandien nėra? – pradėdavo Trikauskas, kai klebono nebūdavo kambary.

– O tamsta labai pavydi?... Ką?... – atsikirsdavo ji.

– Nepavydžiu, Liucyte, bet užjaučiu... Tik jau skonio nepagiriui. Tokis dar bloznelis...

Ji pikta žybteldavo akimis.

– Prašau mano skoniu nesirūpinti!

– Tas ir mane suklaidino, – įsikišdavo Brazgys. – Aš ir barzdą, ir ūsus paaukojau, kad tapčiau panašesnis į dvasiškį. O viskas perniek.

– Tamsta pabandyk stoti į seminariją ir užsivilkti sutaną. Liucytė klierikėlio tikrai pagailės... – patardavo jam Trikauskas.

Bet Brazgys liūdnai atsiliepdavo:

– Deja, kunige daktare! Kad tai aš būčiau tokis nekaltas vaikelis kaip tas Pavasarėlis! Bet kas praėjo, to nebesugrąžinsi...

– O gal važiuosime saldžiųjų kriaušių pasiskinti?

Liucė stverdavo kas pakliuvo į ranką ir sviesdavo į pašaipininkus arba pati išbėgdavo iš kambario. Kartais tokios scenos baigdavos bendrais juokais, kartais ašaromis.

Taip praėjo atostogos, kada Vasaris važinėjo į Vilnių, o Brazgys su didele kantrybe tęsė toliau savo pastangas laimėti turtingo klebono gražios giminaitės širdžiai ir rankai. Be pašaipų, kuriose dalyvaudavo tik retkarčiais, jis mokėdavo ją ir paguosti, ir palinksminti, ir prisitaikyti prie visokių jos kaprizų. Ir tai jai patikdavo. Ir nors jausdavo, kad širdis linksta į „Pavasarėlį“, bet kai pamąstydavo apie vedybas, pripažindavo, kad dėdė jai kalbėdavo tiesą.

Pasibaigus atostogom, Brazgys, gerų vilčių lydymas, išvažiavo į Maskvą dar pasipraktikuoti klinikose, ir Kleviškio klebonijoje apie Liucę viskas nurimo. Ilgais rudenio ir žiemos vakarais, dirbdama kokį rankdarbį, ji, taip pat kaip ir Vasaris, gyvendavo atsiminimais ir praeities įspūdžiais. Bet jai nebuvo reikalo nei jų išsižadėti, nei su jais kovoti. Jai buvo smagu atsiminti visi pažinties su „Pavasarėliu“ momentai, – ji juos ir atsimindavo. Tačiau ir jos atsiminimus lydėdavo jei ne kova, tai nusimanymas, kad iš to nieko nebus. Ji žinojo, kad nepajėgs Vasario iš seminarijos ištraukti. To pagaliau ir nenorėjo. Jos jausmas nebuvo dar tiek stiprus ir visai neturėjo gyvenimiško pobūdžio. Šiuo atžvilgiu klierikas Vasaris jai buvo beveik tas pats, kas jam Katedros Nepažįstamoji. Ji tikrai buvo jo pasiilgusi ir, atėjus atostogom, visą vasarą jo laukė. Nesulaukusi ilgais rudenio ir žiemos vakarais ji įsirausė į nemenkas dėdės knygų lentynas, daug skaitė, o kai ką ir studijavo. Kartais gi savo atsiminimuose ji paieškodavo „Pavasarėlio“, svarstydavo jo padėtį, svyrudavo tarp jo ir Brazgio. Visa tai įdiegė į jos charakterį daugiau susimąstymo, rimties ir melancholijos.

Bet štai vėl atėjo atostogos. Sugrįžęs Brazgys įsikūrė artimame apskrities mieste, ir į pakartotinus jo ir dėdės klausimus jos atsakymas nors nebuvo aiškus, bet reiškė daugiau taip negu ne.

Pagaliau per dėdės sukaktuves ji vėl pamatė Vasarį. Jo regimas subrendimas palietė dar vieną stygelę vėl suskambėjusiame simpatijos akorde. Ji žiūrėjo į tą klieriką, kurs pasirodė esąs dar ir poetas, sumišusiu jausmu, norėjo įspėti tikrąją jo pabėgimo priežastį ir ištirti jo širdį. Ir nudžiugusi pamatė, kad jis vėl atsiliepė į jos artumą. Ji nusitvėrė išleistuvių progos, kad dar kartą galėtų patirti tą malonų, švelnų jausmą, tą giedrią nuotaiką, kuri atsirasdavo, jam kartu esant, – kad galėtų palydėti paskutinę laisvą jų jaunystės vasarą.

Besibaigiant atostogom, klierikas Vasaris vieną sekmadienį atvažiavo į Kleviškį pakviesti visus į savo

išleistuves. Tą dieną kun. Trikauskas buvo išvykęs kažkur į atlaidus, tad klebonas pats turėjo laikyti ir sumą, ir mišparus. Vasaris tuoj po pamokslo nuėjo į kleboniją. Liucė valgomame dangstė stalą, bet, išgirdusi svečią, tuoj išbėgo jo pasitikti.

– Kaip gerai, kad tamsta šiandien atvažiavai! Aš visuomet džiaugiuosi tamstą matydama.

Ir, pastebėjusi Vasario nusišypsojimą, apgailėstaudama pridėjo:

– Taip, tamstai juokas iš manęs. Bet aš tiesą sakiau tada ant kalnelio, kad tamstos pasiilgstu.

– Aš maniau, kad panelė Liucė seniai užmiršo tą kalnelį.

– Ne, Pavasarėli, tų vietų, kur mes buvom kartu, aš niekad nepamiršiu.

Ji tai pasakė atsimainiusiu balsu ir taip tyliai, kad klierikas suprato, jog ji nebejuokauja.

– O tamsta jau pamiršai? – paklausė, nenuleisdama nuo jo žvilgsnio.

– Ne, nepamiršau nė aš.

– Aš dar tebeturiu ir kažpėdėles nuo to kalnelio. Pamanyk, dveji metai! Einam parodysiu.

– Kur jos?

– Mano kambary – kurgi daugiau? Einam.

Vasaris svyravo. Eiti su ja į jos kambarį jis varžėsi. Bet ji neatstojo:

– Iš tiesų koks tamsta bailus! Fi!.. Ko gi tamsta bijaisi?

Jis nenorėjo jos užpykdyti arba pasirodyti juokingas. Tas „fi!“ buvo jam taip pažįstamas! Jiedu nuėjo į jos kambarį, ir Vasaris pamatė gelsvų sudžiūvusių Aušrakalnio kažpėdėlių pluoštą, užkištą už paveikslėlio ties jos lova. Ji paėmė pluoštelį į ranką, ir sausi šiaudiniai žiedukai sučežėjo jos pirštuose.

– O tamsta naujų man vis dėlto neatvežei?

– Per išleistuves eisime pasiskinti, – teisinosi jis.

– Bet tamstos atvežtos man būtų buvę daug brangesnės.

Tačiau klierikas ėmė jau varžytis šito pašnekesio ir nerimauti panelės kambary.

– Dabar matau, kad panelei Liucei tos gėliukės tikrai patinka, – kalbėjo jis, žengdamas prie durų.

Bet Liucė aplenkė jį ir, atsiložusi į duris, pastojo jam kelią. Jos akys vėl žybtelėjo kaip kadaise, ir ji sušuko išdykaujančiu balsu:

– A, Pavasarėlis nori jau nuo manęs pabėgti? Ot, neleisiu! Būsi mano kalinys, gerai?

Ji domiai sekė svečio veido išraišką. Ji, matyt, jau mokėjo skaityti iš jo veido kaip iš knygos, nes tuoj atsitraukė nuo durų, paėmė jį už rankos ir staiga surimtėjusi tarė:

– Na, nepyk ant manęs, Pavasarėli. Kartais aš dar nejučiomis mėgstu vaikiškai pajuokauti. Ir tai tik su tamsta. Nieko kito aš į savo kambarį neleisčiau.

Vasariui šitas pasiteisinimas patiko. Jiedu sugrįžo į salioną. Pro atdarus langus iš bažnyčios sklido vargonų balsai. Prasidėjo mišparai. Mišparus jam, kaip svečiui, galima ir praleisti. Liucė uždarinėjo saliono langus ir atsisėdo priešais jį fotely. Ji rankoj dar laikė vieną kažpėdėlę, kuria laikas nuo laiko paliesdavo savo lūpas.

– Na, papasakok, Pavasarėli, kaip leidi atostogas?

Bet ar jis galėjo apie tai pasakoti? Ar jis galėjo prisipažinti, kaip jam gaila šios vasaros ir kaip jis dažnai atsimena ją pačią? Ir jis prasilenkė su klausimu:

– Kiekvienos atostogos dažniausiai praeina nežymiai. Nieko gero nepadarei, – žiūrėk, jau ir vėl reikia atgal važiuoti.

– Abu mudu toki. Nė aš šįmet negaliu susitvarkyti, nors mano gyvenimas apskritai tuščias. A, kitąmet bus kitaip.

– Kas bus kitaip?

– Tamsta būsi subdiakonas, o aš ištekėjusi. Tai ir bus kitaip.

Didelis liūdesys skambėjo žemuose jos balso tonuose, bet jį buvo rami ir nesiskundė. Tai jam

patiko. Bet jis dar paklausė, norėdamas įsitikinti:

– Ar tamsta kitąmet jau tikrai ištekėsi?

– Taip, tikrai. Ir būsiu ponias Brazgienė. Tamsta atvažiuosi pas mus į svečius.

Šitai jam buvo netikėta. Jam atrodė, kad kai ji ištekės, tai viskas bus baigta amžinai, ir jis niekad jos nebepamatys.

– Nežinau... – nedrąsiai paabejojo.

Bet dabar ji nustebo:

– Kodėl ne? Juk mudu ir toliau galėsime pasilikti geri pažįstami ir net draugai. – Ji jau ne kartą buvo mažiesi, kad kunigas Vasaris bus artimiausias jų namų svečias.

– Taip, galimas daiktas, – tik lūpomis pritarė klierikas. Bet mintis jam buvo dar visai svetima.

Jie dar kalbėjosi apie vasarą ir bendrus pažįstamus, kol prieškambarį išgirdo Petrylos žingsnius.

– A, štai kur jiedu burkuoja! – sušuko tas, įėjęs į salioną. – Oi, panele Liuce, nesuk mūsų Liudui galvos!

Bet ji rimtai atšaldė jo norą juokauti:

– Būk geras, kunigėli Juozai, nekalbėk niekų bent prie dėdės. Gana jau jis prisiklausė jūsų pasakų.

Netrukus atėjo ir pats kanauninkas. Jis buvo neblogai nusiteikęs ir per pietus pasakojo daug atsiminimų iš savo jaunystės. Vasariui jis kaskart labiau ėmė patikti. Iš kai kurių klebono posakių Liudas spėjo jį turėjus audringą jaunystę ir karštą širdį.

– Juk tai tas pats žmogus, iš kurio aš, pirmametis klierikas, buvau kadaise piktinęsis, – pamanė jis vienas sau. – Štai ką reiškia pažinti žmogų. O gal aš pats pasikeičiau?

Paskui jis kvietė kanauninką ir panelę Liucę, ir draugą Petrylą su tėvais atsilankyti į jo išleistuves paskutinį atostogų sekmadienį. Visi pasižadėjo atvažiuoti. Kunigui Trikauskiui jis paliko laiškėlį. Atsisveikinant kanauninkas įsuko jam bonką „Šustovo“, kad išleistuvės tikrai būtų smagios ir šeiminingos, ir svečiam.

Važiuodamas namo, klierikas Liudas jautėsi patenkintas, atlikęs svarbų žygį. Jo nusistatymas dėl Liucės vienu atžvilgiu lengvėjo, kitu atžvilgiu komplikavosi. Dabar buvo aišku, kad ji ištekės, vadinasi, jam pavojus nebegresia. Seniau ta mintis pripildydavo jį liūdesio ir gailios rezignacijos. Ištekėjusią Liucę jis vaizdavosi arba nelaimingą, arba stačiai jam nebeegzistuojančią, ir jis jausdavosi dėl to be galo nuskriaustas. Bet šiandien štai ji kalbėjo apie savo ištekėjimą kaip apie paprastą reikalą, kuris jų pažinties ne tik nenutrauks, bet gal net sustiprins. Ir jam vėl ėmė kilti nerimastis, kad pavojingoji pažintis nebus nutraukta nė Liucei ištekėjus. Jį ramino tik ta aplinkybė, kad jis tuomet jau bus baigęs seminariją, gal gaus vietą kur tolimoj parapijoj, gal jiedu susitiks labai retai, pagaliau, apie kunigo laukiančius pavojus jam, klierikui, iš viso sunku buvo spręsti.

Po kurio laiko jis visai apsirato su mintimi tą pažintį pratęsti jai ištekėjus, o jam įsišventus kunigu. Kartais jau jis ir pasvajodavo, kaip ponias Brazgienė priiminėja savo salionėly svečius, tarp kurių esti ir kunigas Vasaris.

Jis žinojo iš kitų pasakojimų ir nusiskundimų, kad jauno kunigo padėtis parapijoj be inteligentiškos draugijos esanti nepavydėtina. Kunigas imąs apsileisti, pasidaręs storžievis, virstąs prasčioku. Reikia būtinai palaikyti santykius su inteligentais. Vasaris atsiminė vieno savo draugo pasakojimus, kaip tos parapijos vikaras mokąs tokius santykius palaikyti ir koks jis esąs inteligentiškas, mandagus, gerai išauklėtas ir visų mylimas. Nuo ponias jį gaudavęs net prezentų. Viena dvarininkė Kalėdom atsiuntusi jam savo išsiuvinėtą labai gražų paravanėlį pridengti krosnies durelėm. Bet vargšas vikaras, norint ir inteligentiškas, niekad nebuvo tokio daikto matęs ir pastatė jį ne ties krosnim, bet lange.

Čia klierikas Vasaris vėl atsiminė, kaip ne kartą rektorius ir dvasios tėvas gaudendavo juos vengti tokių santykių, familiariškumą, o ypač kaip ugnies saugotis visokių dovanėlių nuo moterų. Tai esąs

jau pirmas žingsnis į nuopuolį. Tačiau jis jau žinojo, kad seminarijoje tie pavojai rodomi jiems pro didinamąjį stiklą. Žinoma, apie jokiais dovanėles jis nesvajavo. Liucės numegztos kadaise pirštinaitės buvęs tik vaikų žaislas. Išėjus į viešą gyvenimą, jų dviejų pažintis būsianti kaip ir kiekviena kita, kurių niekad negalima išvengti, turint santykių su žmonėmis.

Taip klierikas Vasaris rutuliodavo naują „pavojingosios pažinties“ motyvą. Ir tokia stipri buvo jo apsigavimo galia, kad juo tie variantai buvo pavojingesni, juo pati pažintis jam atrodė nekaltesnė.

XXII

Klierikas Vasaris rūpinosi, kad vienintelės jo išleistuvės nepadarytų jam nei jo tėviškei gėdos. Jis prisikvietė daug svečių. Be artimųjų giminių ir apylinkės gerų pažįstamų, pažadėjo atvažiuoti ir jo draugas Kasaitis, ir prieš pat atostogas įšvėstas kunigas Jonelaitis, ir du buvusieji gimnazijos draugai, dabar jau studentai, Gudžiūnas ir Krapaitis. Ketino atvykti ir tolima Vasario giminaitė, kursistė Murmaitė, su viešėjusia pas ją kažkokia klierikui nepažįstama drauge. Žodžiu, svečių būrys turėjo būti ne tik gausus, bet ir įvairus.

Visa savaitė prieš išleistuvių sekmadienį Vasarius pagavo triūso, rengimo ir rūpinimosi karštis. Nutarta svečius laikyti per naktį, nes važiuoti į seminariją reikėjo tik pabaigoj savaitės, tad visiems buvo laiko pasilikti ir pasiruošti. Rengtasi kaip vestuvėm, krikštynom ar kuriam kitam dideliame kaimo baliui. Tik pačios primicijos ateity turėjo pranešti šias gana netikėtas išleistuves. Vasario tėvam jos ir buvo kaip ir mažas primicijų bandymas. Nors klierikas jiems nieko tikro nepasakė, bet jie iš klebono girdėjo, kad Liudas kitus metus tikrai parvažiuos jau subdiakonas, nes seminarijos vyresnybė gerą turinti apie jį nuomonę. Ne tik tėvai, bet ir kiti šituo pranašavimu tikėjo; Vasarių klierikas ir bažnyčioj, ir žmonėse elgėsi, kaip dera tikram dvasiškiui.

Išleistuvių pokyliui viskas buvo numatyta ir viskuo pasirūpinta. Valgių kaimo vaišėse visuomet esti gausu, daugiau negu reikia, – o čia Vasario motinai ketino patalkinti pačio klebono gospadinė! Gėrimų senis Vasaris nemėgo, bet griežtai nekentė tiktai degtinės. Užtat labai vertino obuolinį vyną, o pernykštis buvo pasisekęs gerai. Džiaugėsi senis galėsiąs pasigirti dar viena savo sodo gėrybe.

Pats klierikas rūpinosi, kad visur būtų švaru ir gražu. Padedamas brolių, jis šlavė kiemą, valė sodą ir kartu su seseria tvarkė jos darželius. Nebuvo užmirštas nė Aušrakalnis, į kurį buvo numatyta pasivaikščioti su jaunesniaisiais svečiais.

Pagaliau atėjo laukiamasis sekmadienis. Vasarių namuose visi priruošiamieji darbai buvo baigti, ir jau nuo pat ryto susidarė laukimo nuotaika. Liudas su tėvais parvažiavo iš bažnyčios pirmieji ir kartu parsivežė klieriką Kasaitį ir studentą Gudžiūną. Paskui juos tuojau pasirodė dėdės Murmos brička, kurioj šalia dėdienės ir dukters kursistės sėdėjo ir jų skrybėliuota viešnia. Pamažu rinkosi ir kiti svečiai, sveikinosi, pažinosi, šnekučiavosi. Kiekvienas žiūrėjo, kur jam patogiau dėtis, kur jam bus suprantama šneka ir lygūs bendrakalbiai. Daugelis susitiko čia pirmą kartą, dėl to vieni kitų varžėsi. Kalbos buvo lakoniškos, o juokai dirbtiniai. Klierikai nedrįso panelių, šios varžėsi klierikų ir nežinojo, ką su jais kalbėti. Visi dar kažko lūkuriavo ir tikėjosi, kad tie, kurie atvažiuos, jneš daugiau drąsos ir gyvumo. Nieko negelbėjo Liudo pastangos išjudinti pirmąjį savo svečių sustingimą.

Pagaliau į kiemą įvažiavo parapijos klebonas, o netrukus Petrylai su studentu Krapaičiu. Nuotaika pradėjo taisytis. Jau susidarė diktokas būrelis gerų pažįstamų, kurie, tarp savęs nesivarždami, drąsino ir kitus ar bent atleido juos nuo pareigos ką nors kalbėti. Du studentai ir trys klierikai, kadaise geri tos pačios klasės draugai, per kelerius metus nutolę, dabar vėl ėmė atrasti anuomet jungusius juos ryšius. Dvi panelės pasijuto turį po asistentą, ir dvasiškių draugystė jau jų nebevaržė. Seniai Petrylai ir Vasariai vėl giminiavosi ir džiaugėsi, kad jau matyti „to vargo“ galas ir kad kitą vasarą jų sūnūs jau bus galutinai surišti su Bažnyčia. Pagaliau klebonas su savo plačiais interesais tiko prie kiekvienos grupės.

Seniui Vasariui jau seniai knietė vestis svečius apžiūrinėti sodą ir bites, bet jis vis dar lūkuriavo kleviškiečių, kurie jo akyse daugiausia apie tai nusimanė. Bet saulė slinko vakarop, ir jis ryžosi pasiūlyti bent esamiem paragauti tokių ten obuolių ir kriaušių. Visi leidosi į sodą, kas klausyti šeimininko aiškinimų, kas krėsti ir rinkti vaisių, kas šiaipjau pakrikai su kuo pasikalbėti ar pasivaikščioti.

Jau pusė sodo buvo apžiūrėta, kai keleliu pasirodė dar vienas tirštai prisėstas vežimas. Šį kartą tikrai buvo jie, kleviškiečiai. Šeimininkai ir kai kurie svečiai ėjo į kiemą jų pasitikti, mažiau pažįstami pasiliko sode arba iš tolo sekė atvažiuosius.

Didelis buvo klieriko Liudo nustebimas ir džiaugsmas, kai, be kanauninko ir Liucės, pamatė bričkoj dar kun. Jonelaitį ir Varnėną. Vasaris žinojo, kad Varnėnas neva dėl ligos buvo gavęs leidimą išvažiuoti į užsienį ir studijavo viename Vokietijos universitete, bet paskutiniaisiais metais maža apie jį turėjo žinių.

– Matai, kokį netikėtą svečią aš tau sugavau, – kalbėjo sveikindamasis Jonelaitis. – Vargiai būtum ir pažinęs. Visai nepanašus į buvusį klieriką Varnėną.

Laimė, šiuos žodžius girdėjo tik Liudas ir atvažiuosieji, kitaip Varnėno opinija kaimiečių akyse būtų buvusi pagadinta nebepataisomai. Jonelaitis ir pats susigriebė netaktą pasakęs, ir visi susimerkė apie tai daugiau nė žodžio.

– Nemaniau, kad pateksiu į šitą kraštą, – teisinosi Varnėnas Vasariui. – Teks dabar tau mane atgal vėžinti trejetą mylių.

Bet čia įsikišo pats kanauninkas:

– Myliu visokius literatus, poetus ir artistus! Tuomi jau aš pats pasirūpinsiu. Paviešėsi dar pas mane keletą dienų. „Giedojau meilę, jauną viltį...“ – tas tai man patinka! Ot, tai vyras! Nepadarytum taip?.. Ką?.. Nors tu ir poetas, – sudrožė jis klierikui Vasariui per petį.

Šis pamatė į save įsmeigtas Liucės akis ir sumišęs nežinojo, ką atsakyti. Bet tuo tarpu seniai Vasariai pasisveikinę ėmė kviesti svečius toliau, ir visi ėjo į vidų, kur jau laukė paruošti pavakariai. Liudas džiaugėsi, kad svečių susirinko net daugiau, negu jis buvo numatęs, o neatvyko Trikauskas, kurį kvietė tik iš mandagumo. Jis su savo fanaberija būtų tik kitiem nuotaiką gadinęs. Gerai, kad nėra nė Brazgio. Tas ir nekviestas būtų atlydėjęs Liucę, jeigu tą dieną būtų pasisukęs Klevišky.

Erdvi Vasarių seklyčia buvo pilna svečių. Vieni užkandžiavo, kiti gėrė arbatą ar alų, vieni sėdėjo, kiti šiaip sukinėjosi po seklyčią. Bet niekas dar nenorėjo likti viduj, kai lauke buvo taip gražu ir šilta. Jaunimas pirmiausia atsirado vėl sode ir tarėsi, ką čia sudainavus ar kaip kitaip davus valios savo energijai ir geram ūpui.

– Į kalnelį! – sušuko staiga suplojus rankomis Liucė. – Ten tai kad uždainuosim! Visa apylinkė skambės! Tegu čia seniai sau vieni po sodelį vaikštinėja.

– Į kalnelį! Į kalnelį!.. – šaukė ir kiti. Tai buvo panašu į obalsį, kuris visiems patiko.

– Vesk mus tamsta į kalnelį!..

Ir pro vartus keleliu visi pasileido į galulaukę.

Ar yra kas nors gražiau, kaip šiltos ankstyvos rudenio popietės? Saulei jau neliko nė ketvirtadalis dangaus kelio, ir ji iš šono atsargiai šildo jum veidą. Jūs nejaučiate ore vasaros tvanko, bet vien lygią, ramią šilumėlę, kuri jus gaivina, kuri jus skatina judėti, juoktis ir dainuoti. Suartos rugienos kvepia drėgna žeme. Nuganytės pievos sausai atsiliepia po jūsų kojomis. Jūs galite eiti kur akys neša – niekas nieko jums nesakys, ir niekur jūs nerasite jokios kliūties. Kur ne kur parudavusių linų ruožas, kur ne kur pajuodavusių dobilų sklypas, kur ne kur dar tebežaliuojančių bulvių laukas; bet ir per jį žengdami didelės skriaudos nepadarysite. Rudenio laukų laisvė – plati ir miela, kaip jūsų norai, kaip jūsų svajonės.

Kai išėjo jaunimas į galulaukę, įsidrąsino ir pagyvėjo net ir labiausiai nedrąsūs. Kaimo berniukai ir mergaitės pasijuto, kad čia jie yra savose dekoracijose, prie kurių jie derinas geriau negu panelės, ponaičiai ir kunigėliai. Kaimo jaunimo balsams tik laukuose skambėti, ir kaimo dainas tik čia bedainuoti.

Ir uždainavo. Aukštai aukštai vedė pirmasis Vasarių kaimyno sūnaus balsas. Tokiam balsui muzikos terminologijoj nėra tinkamo aptarimo, nes tokį balsą gamta rezervavo skambėti tik savo estradoje. Jo nepavadinsite nei tenoru, nei falsetu, kaip nepavadinsite sopranu čiuilbančios lakštingalos arba altu vinguliuojančios volungės.

Visi kiti tik pritarė. Jų buvo daug. Ir juo buvo jų daugiau, juo geriau harmonizavosi ir gražiau skambėjo pirmojo balsas. Visas kaimas klausė jų dainos ir žinojo, kad Vasarių klieriko išleistuvėse yra daug svečių.

Dainos nutrūko tik priėjus prie Aušrakalnio. Reikėjo kopti į viršų, visi pasisklaidė, vikresnieji bandė užbėgti vienu užsimojimu, kiti kabinosi į jų skvernus, čiuožė atgal, – klyksmo ir juoko buvo pilni laukai. Mergaitės, ieškodamos atramos, taikė nusitverti už rankos to, kuriam jautė daugiausia simpatijos. Tokiu būdu lipimo momentas buvo visiem labai smagus, o daugelio būtų mielai pratęstas arba pakartotas.

Liucė pagavo ranką klieriko Vasario ir ne tiek naudojosi jo pagalba, kiek išdykavo ir kliudė kopti. Šiandien ji buvo vėl ta pati linksmoji nenuorama Liucė, kurią jis pažino prieš trejetą metų. Ji visa virpėjo džiaugsmu, jos veidai degė, o akyse žybčiojo skaidrios ugnelės. Liudas jautė stiprų jos šiltos kietos rankos paspaudimą, ir džiaugsmo banga kartas nuo karto siūbtelėdavo per širdį. Niekas į juodu nekreipė dėmesio, nes čia nebuvo nė vieno nuskriausto ar nepatenkinto.

– Pavasarėli, – po klyksmo ir juoko nuleisdama balsą kalbėjo jam Liucė, – aš esu labai patenkinta tamstos išleistuvėmis ir labai tau dėkinga. O tamsta?

– O, panele Liuce, aš juo labiau! Tai tamstos sumanymas. Tikrai džiaugiuosi, kad paklausiau tamstos.

Jųdviejų pašnekesys darėsi labai lakoniškas ir žodžiais nereikšmingas. Bet koks turiningas nujaučiama prasme! Jiedviem, galbūt kaip kadaise pirmykštieji gamtos žmonės, pakako persimesti po vieną žodį, po vieną emociją šūksnį – ir viskas buvo pasakyta ir suprasta.

– Smagu?

– Puiku!

– Ū-ū?

– A-ū!

Kurie jau buvo užlipę į viršų, žvalgėsi aplinkui, gėrėjosi plačiais reginiais, giliai alsavo ir jautė smagų lengvumą krūtinėse.

– Visai kaip kalnuose! – stebėjosi Varnėnas. – Svarbiausia, toli matyti. Kas iš to, kad liptum kilometrą ir daugiau, o aplinkinės uolos vis tiek užstotų tau reginį. Čia palypėjom nedaug, o matom pusę pasaulio!

Visiem buvo linksma dėl šitokios hiperbolės. Kiti stengėsi įspėti, kokias vietas jie mato ir kokių bažnyčių bokštai žiba anoj pusėj giraitės. Vieni susėdo, kiti sugulė ant sausos viršukalnio žolės, kur kvėpėjo čiobreliai ir žydėjo nevystamos šiaudinėmis galvelėmis kačpėdėlės.

Vasaris klausinėjo Varnėną apie užsienio gyvenimą ir mokslą, bet į jų tarpą tuoj įsimaišė Liucė.

– Kaip įdomu, kad tamsta mokaisi užsieny! – sušuko ji su sau įprastu gyvumu. – Pasiimk tamsta su savim štai ir Pavasarėlį. Juk tamsta turbūt žinai, kad jis poetas, o seminarijoje jis neturi apie ką rašyti! Jisai gali imti pamokslus eilėmis rašyti! Tamsta skaitei, kokios jo eilės kilnios ir graudžios?

– Kokia tamsta žiauri, panele Liuce, – nusiskundė Vasaris.

Bet Varnėnas įdomiai pasižiūrėjo į tą linksmąją panelę ir sudavė Vasariui per petį.

– Kritikai, mano mielas, visuomet esti žiaurūs. O panelė, matyt, yra geras kritikas.

Bet ji protestavo:

– Netiesa, ponas Petrai! Aš ne kritikė, bet tik išdykus skaitytoja. Aš nenoriu, kad mane mokyty. Aš noriu džiaugtis, mylėti, verkti arba nekęsti, kuo nors gėrėtis, ką nors vaizduotis – o čia vis idealai! Fi! Varnėnas džiūgavo.

– Vasari! – sušuko jis, – jeigu tu turi tokių skaitytojų kaip panelė Liucė, tai būk poetas. Kai rašysi, pamanyk, kad ji tai skaitys.

Bet Vasaris žiūrėjo į vakarus ir nieko nesakė. Saulė jau buvo visai netoli laidos, iš pažemių driekėsi siauros debesėlių juostos, kurių kraštai jau ėmė rausti.

Liucė atsiminė kažpėdėles:

– Pavasarėli, padėk man jų priskinti. Tamsta žinai, kur jų daugiausia auga.

Jis apsižvalgė, ką daro kiti svečiai. Bet visi buvo kuo nors užimti. Petryla sukinėjosi dviejų studentų ir dviejų panelių draugijoje, Jonelaitis su Kasaičiu kažką pasakojo kaimo jaunimui.

Vasaris, Varnėnas ir Liucė leidosi ieškoti kažpėdėlių.

– Tamsta nepyksti ant manęs už tokią aštrią kritiką? – klausė ji Vasario.

– Ne. Tamsta sakei tiesą. Bet seminarijoje kitaip sunku. Arba taip, arba nieko.

– Ak, ta seminarija! Palauk, netrukus ją baigsi. Tuomet tai parašysi mum geriau už patį Maironį!

Varnėnas, girdėdamas tai, nusišypsojo, bet jis nenorėjo ardyti savo draugo, o greičiau panelės Liucės iliuzijų.

Bet netrukus vėstas vakaro oras vėl ėmė skatinti visus burtis draugėn, judėti ir triukšmauti. Kažkas šūktelėjo „ratelį“, ir tuoj platokoj Aušrakalnio viršūnėj susidarė gyvas, šokantis ir dainuojantis vainikas. Tie naivūs tautiški žaidimai, būtinas kiekvieno didesnio susibūrimo pasismagėjimas, duoda tokių gerų progų viešam, nekaltam flirtui!.. Tas už rankų laikymasis, tas „rožių darže“ vaikščiojimas, tie pasisveikinimai ir atsiveikinimai, tie į ratą sukimai – taip lengvai tampa reikšmingi, kai berniui arba mergelei pavyksta sučiupti norimąjį. Tie žaidimai taip pat vienintelė proga klierikam ir jauniem kunigam pasisukti su mergaitėmis, nieko nepiktinant. Petryla, Kasaitis, Jonelaitis ir Vasaris stojo į ratelį lygiomis teisėmis su studentais ir kitais jaunuoliais. Jų pasisekimas buvo dar didesnis, nes daugelis mergaičių turėjo didelį norą pasisukti su kunigėliais. Petrylą uoliai stvarstė Murmaitės draugė, o Vasario nepaleido iš akių ir iš rankų kanaaninko giminaitė.

– Smagu?

– O, kaip puiku!

– Uždusau!.

– Mirštu!..

Bet niekas nemirė, tik sūkuriavo dar didesniu uolumu. Dvasiškių sutanos pažemiais plačiu ratu skriejo aplinkui. Atrodė, tarsi jie, džiaugsmo pagauti, norėjo pasprukti iš to asketiško rūbo, o jis kaip juodas sparnas vijosi paskui, pančiodamas kojas ir plakdamas kulnus.

Jie grįžo nuo Aušrakalnio, kai jau saulė buvo seniai nusileidus. Nuriedėję pakalnėn, jie pajuto vėsią pievų drėgmę, ir vakaro šešėliai buvo tirštesni susiaurėjusiam akiraty.

Jų šūkavimai klaidingai aidėjo ūkanose, o jie patys atrodė kaip koki pabaldūnai, ardą vakaro rimtį. Bet jie to nejautė. Jie skubėjo namo, nes buvo išvargę ir išalkę, bet linksmi. Prie trobų juos vėl apsėmė šilto oro srovė, jie erzeliuodami suvirto į kiemą ir pasklido apie darželius ir tarpdures. Seniai jau buvo viduj ir jų laukė. Vakarienė buvo paruošta. Visi Vasariai ėmė rankioti svečius į seklyčią ir sodinti juos prie didžiulio stalo. Visi aprimo. Vieni pusbalsiai šnekučiavo su savo kaimynu, kiti tylėjo. Buvo lyg ko nedrąsu. Bet, be Kleviškio konjako, atsirado dar dėdės virtos degtinės. Vasario vynai buvo čia pat, o

kas norėjo, galėjo atsigerti ir alaus. Po valandėlės jau daugiau balsų skambėjo prie stalo, artimesnieji kaimynai kalbėjosi žodžiais ir stikleliais, o tolimesnieji žvilgsniais, šypsniais ir taip pat stikleliais. Niekas per daug neišgėrė, bet visiems buvo linksma.

Garbingose vietose sėdėjo abu klebonai, seniai Petrylai, dėdė su dėdiene, kun. Jonelaitis, mokytojas ir klieriko tėvas. Toliau ėjo inteligentiškas jaunimas: studentai, panelės, klierikai, kaip kam pakliuvo. Šalia Liucės sėdėjo Varnėnas, o priešais, kitoj pusėj stalo, klierikas Liudas. Pagaliau visi kiti svočiai užėmė likusias vietas.

Liudo motina nenurimdama vaikštinėjo aplinkui, skatindama valgyti. Čia prisėsdama, čia vėl bėgdama į virtuvę, ji neturėjo laiko nė kąsnio į burną paimti.

– Vargšė mama, – mąstė žiūrėdamas į ją klierikas. – Kiek ji šiandien privargs, prisikamuos... Bet jai tai laimė. Sūnaus klieriko išleistuvės... Grįš subdiakonas...

Jis dirstelėjo prieš save. Jam šypsojosi gyvos juodos akys, o balti dantys pabrėžė sveiką lūpų rausvumą. Liucė šį vakarą jam atrodė gražesnė negu kada nors anksčiau. Aušrakalnio žaidimų įrausvintas veidas žibalinės lempos ir žvakių šviesoje šešėliavo visais jaunystės, sveikatos ir džiaugsmo tonais.

– Žiūrėk, ponas Petrai, – kalbėjo ji Varnėnui, žvilgčiodama iš šono į Vasarį, – kas galėjo tikėtis iš Pavasarėlio tokių šaunių išleistuvių? Juk jis atrodo visai ne šios žemės tuštybėm sutvertas.

Varnėnas abudu permetė akimis.

– Panelė gi esi jo kaimynė. Gali jį prilaikyti truputį ir prie žemės tuštybių. Tas jam nieko nepakenktų.

– Bandau, ponas Petrai, bet viskas perniek. Tamsta netikėsi, kad jis dvejus metus kojos nekėlė į Kleviškį.

– O, tai aš savo žodžius atsiimu, – sušuko juokdamasis Varnėnas. – Ne iš gero, panele, ne iš gero! Tikrų tikriausia, jisai bėgo nuo pagundų. Tikėk tamsta manim, aš pažįstu seminarijos metodus.

– Pavasarėli, ar tai tiesa, ką sako ponas Petras?

Liudui nuo šito pasikalbėjimo kažkas skaudžiai pasidrumstė sąžinėj. Jisai pasilenkė per stalą ir su neįprastu sau griežtumu tarė:

– Panele Liuce, aš šiandien pamirštu, kas buvo, ir nemąstau, kas bus. Tokia, rodos, buvo ir tamstos mintis.

Varnėnas domiai pasižiūrėjo į juodu.

Prie stalo galo, kur sėdėjo klebonai, tėvai ir dėdės, senis Petryla, padrąsėjęs ir palinksmėjęs nuo konjako ir virtinės, kreipėsi į kanauninką Kimšą:

– Prašau pasakyti, klebonėli, o kokį mokslą turi išeiti, kas nori būti pralotas? Aš visuomet sakau savo Juozeliui, kad ne seminarijoj dar galas.

Kanauninkas garsiai nusikvatojo.

– Pralotas? Pralotui nereikia jokio mokslo. Jokio, brač, mokslo nereikia! Tai Dievo dovana, tėvai. Dievo skreplelis. Žiūri ponas Dievas iš dangaus į mus, savo tarnus, ir kai kada neiškentęs nusišpjauna. Į kurį pataiko, štai tas ir pralotas.

Studentai čia taip nusikvatojo, kad net visi svečiai sužiuro. Niekas nesitikėjo iš klebono tokio aštraus sąmojo. Petryla tik mirkčiojo akimis, nežinodamas, kaip čia dabar tai suprasti, o senis Vasaris buvo patenkintas, kad kleviškietis jo „giminę“ juokam pastatė. Kam per daug kelia nosį!

Klebono pavyzdys užkrėtė ir kitus. Juokai ir išdykavimai nenutilo iki vakarienės galo.

Buvo jau vėlokas laikas, bet skirstytis dar niekas nenorėjo. Vieni šnekučiavo seklyčioj, kiti kieme arba sodely gėrėjosi nakties gražumu. Jaunimas užsimanė pašokti. Atsirado harmonika, ir netrukus keletas porų dundėjo toj pačioj seklyčioj.

– Bet tu, brolyt, visai tartum vestuves keli, – juokėsi iš Liudo Jonelaitis ir Varnėnas. – Žiūrėk, kad ta juodžiukė tavęs nesuviliotų.

Bet Vasariui buvo liūdna.

– Ė, paskutinės atostogos! Mane gal įšventins, o ji išteka. Tai tokios vestuvės...

Prie jų priėjo klebonas Kimša.

– Ak, jaunimas, jaunimas! O aš jum pasakysiu, kad prieš 25 metus ir aš buvau jaunas, ir aš buvau poetas, ir aš „giedojau meilę, jauną viltį“. O šiandien kas? Dievo skreplelis, taip, Dievo skreplelis! *Vanitas! Omnia vanitas!..**

Ir jis nuėjo toliau pasigėrėti mėnesiena.

Vasario klebonas pirmas užsimanė važiuoti namo ir, nebudamas šeimininkų prašymo, liepė kinkyti arklius. Jau ir kitiems daug kam parūpo namai. Dar valandėlę pasisėkė apraminti sukilimą, dar armonika užtraukė naują šokį, bet nuotaika jau darėsi nerami.

Kai jau baigiantis kalbom ir energijai pakrikę svečiai stovinėjo seklyčioj pasieniais, klierikas Liudas ir Liucė netyčiomis pasijuto vienu du tarpdury į sodą.

– Palydėk mane, Pavasarėli, – prašė ji, – aš, rodos, pakalnėj ant suoloelio užmiršau savo skarą.

Jiedu greit spruko pro dureles ir staiga sustojo, sužavėti nakties gražumo.

Bet kas nėra gėrėjęsis ankstyvo rudenio mėnesienomis ir kas nepažįsta šitų stebuklingų naktų, kuomet "aukštai dangus, šviesios žvaigždės, didelės ir mažos", ir šviesus kelias berneliui joti pas mergelę, kaip sako liaudies daina. Daina, tiesa, nemini mėnulio, o tūlas gudruolis jį mėgsta pašiepti... Bet ar būtų be jo tas šviesus kelias, tas minkštas dangaus balzganumas, tas laukų ir miškų peizažas, pridengtas smulkiausio švelnumo sidabro dulkelių? Ar būtų tie sodrūs sodo medžių šešėliai, ar būtų ta rimtis ir melancholija, kuri sujaudina jus ligi širdies gilumos?

– Viešpatie, kas per gražumas! – sušuko ji, netyčiomis pagaudama Vasario ranką.

– Nuo Aušrakalnio dar gražiau, – tarė jis svajodamas.

Valandėlę pastovėję, leidosi jiedu takeliu žemyn, ieškodami jos skaros. Rado ją ant suoloelio aikštelėje, kurios pačiame vidury kabojosi tas stebukladaris mėnulis.

– Apsupk mane, Pavasarėli, – vos girdimai paprašė.

Jis apsupo ir stebėjosi jos veido baltumu ir jos akių ypatinga šviesa. Ji nutvėrė abi jo rankas ir žengė porą žingsnių atgal. Jis nusigando, kad ji neparpultų, bet ji atsirėmė į obelį ir pritraukė jį prie savęs. Prisiglaudusi ji apsikniaubė veidu ant jo peties, ir jos kvapūs plaukai kuteno jam veidą ir lūpas. Paskui ji pakėlė galvą ir žiūrėjo jam į akis tokiu keistu žvilgsniu, kokio jis dar niekad nebuvo matęs. Ji buvo taip arti, kad jis jautė jos kelius, visą jos kūną ir veido šilumą. Ir visa tai, kas kitam būtų uždegę kraują ir aptemdę sąmonę, Vasarį atšaldė ir prablaivino. Tas fizinis jo idealizuojamos mergelės artumas, tas jos susijaudinimas, tas pabučiuoti galėjimas buvo nepakeliamas jo klierikiškam drovumui ir kuklumui. Jis nuėmė jos ranką nuo savo peties, pakėlė nukritusią skarą, apgobė jos pečius ir tyliai pavadino:

– Panele Luce, einam jau.

Ji pagavo jo ranką, prispaudė ją prie savo kaktos ir degančių skruostų, paskui atmesdama papurtę galvą, tarsi nusikratydama kokį įkyrų dalyką, ir žengė takeliu į viršų. Ant kalnelio netoli durų ji stabtelėjo, padavė jam ranką ir tarsi atsisveikindama tarė:

– Būk tamsta kunigu, Pavasarėli. Tamsta būsi geras kunigas.

Ir, palikusi jį bestovintį vietoje, greitai įbėgo į trobą.

Svečiai išsiskirstė jau po vidurnakčio, kiti pasiliko nakvoti. Kai užvažiavo Kleviškio klebono brička ir

* Tuštybė! Viskas tuštybė!.. (I)

klierikas Vasaris atsisveikindamas paspaudė Liucės ranką ir susitiko su jos liūdnu, beveik rūpestingu žvilgsniu, jo širdį suspaudė tokis nerimas, kad jis vos sulaikė ašaras. Jis manė, kad visam amžiui atsisveikina pirmąjį savo jaunystės susižavėjimą, tokį kuklų ir tokį teisėtą, o tačiau jau pareikalavusį iš jo ne vieno sąžinės priekaišto, ne vieno kompromiso ir vingio.

Likusias savo atostogų dienas jis jautėsi kaip po laidotuvių. Jam vis tebeskambėjo Liucės žodžiai: „Būk tamsta kunigu, tamsta būsi geras kunigas“. Kartais jis norėjo įžiūrėti tuose žodžiuose kokią pašaipą, bet ne, jie buvo nuoširdūs. Berods klierikas, pasiryžęs tapti kunigu, turėjo džiaugtis tokiu padrąsinančiu pranašavimu. Bet esti pagyrimų, kurie kai kada labiau mum nemalonūs negu papeikimai. Toks Vasariui buvo ir šis Liucės pagyrimas. Jam būtų buvę smagiau, jeigu ji būtų pasakius: oi, nebūk tamsta kunigu, nes būsi blogas kunigas. Tokiu papeikimu ji netiesiog būtų pripažinusi, kad jis turi moteris patraukiančių ypatybių, vyriškiui brangintinų, bet kunigui pavojingų. Tokis jos papeikimas būtų buvęs beveik lygus prisipažinimui: nebūk tamsta kunigu, nes aš tave myliu.

Taip, ji būtų tai pasakiusi, jei jis būtų ją pabučiavęs. Dabar jis tai žinojo. Ir jis pyko, kam ji pasirinko tokią priemonę jam išbandyti. Greičiausia, kad ir tuomet jis į seminariją būtų grįžęs ir kunigu tapęs. Bet kokia tai būtų buvusi jo bręstančiam vyriškumui atrama! Jis būtų, be abejo, daug kentęs, tačiau kentęs ne dėl nuovokos ir fantazijos vaizdų, bet dėl realios, prisipažintos ir gyventos meilės.

Bet nieko to nebuvo. Jis ir toliau pasiliko šiapus slaptingos uždangos, už kurios jautė sukuriuojantį gyvenimą, didelius jausmus ir norus, už kurios slapstėsi jo pačio ateitis ir tikrasis, nepažintasis jis pats.

Vincas Mykolaitis-Putinas, Altorių šešėly, romanas, parengė Vanda Šatkuvienė, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leisykla, 2012.